

Møte for lukkede dører, Stortinget 26. februar 1935

Møte for lukkede dører i Stortinget
den 26. februar 1935 kl. 17.

President: Hambro.

Dagsorden:

1. Innstilling fra Stortingets presidentskap angående spørsmålet om offentliggjørelse av visse av Grønlandssakens dokumenter (Innst. S. D.).
2. Innstilling fra utenriks- og konstitusjonskomiteen om godkjenning av tilleggsavtale av 4 september 1934 til Handels- og Sjøfartskonvensjonen mellom Norge og Portugal (Innst. S. C.).
3. Referat.

Presidenten: I henhold til forretningsordenen foreslår presidenten møtet satt for lukkede dører og foreslår regjeringens medlemmer og de i forretningsordenens § 54 nevnte funksjonærer gitt adgang til møtet. - Det ansees enstemmig bifalt.

Statsråd Jahn overbragte 5 kgl. proposisjoner.

Presidenten: Presidenten vil foreslå at kgl. proposisjon om bemyndigelse til å opta lån for Statskassens regning sendes finans- og tollkomiteen, -
kgl. proposisjon om godkjenning av en i Warszawa 8 januar 1935 undertegnet tilleggsprotokoll (nr. 2) til handels- og sjøfartstraktaten mellom Norge og Polen av 22 desember 1926 og tilleggsprotokollen av 26 april 1928, samt de i forbindelse dermed utvekslede fortrolige noter sendes utenriks- og konstitusjonskomiteen forsterket med 2 medlemmer av finans- og tollkomiteen opnevnt av denne, -
kgl. proposisjon om forhøielse av grunntollen for visse slags fajansevarer sendes finans- og tollkomiteen, -
kgl. proposisjon om endring i betalingsvilkårene for Polens "reliefgjeld" sendes utenriks- og konstitusjonskomiteen forsterket med 2 medlemmer av finans- og tollkomiteen opnevnt av denne, og
kgl. proposisjon om anskaffelse av ammunisjon til Oslofjord fremskutte befestninger sendes militærkomiteen.

Votering:

Presidentens forslag bifaltes enstemmig.

Sak nr. 1.

Innstilling fra Stortingets presidentskap angående spørsmålet om offentliggjørelse av visse av Grønlandssakens dokumenter (Innst. S. D.).

Presidentskapet hadde innstillet:

De i stortingsbeslutningen av 30 juni 1933 nevnte referater m.v. i Grønlandssaken blir for tiden ikke å offentliggjøre.

Moseid: Etter forslag av M.J. Strand vedtok Stortinget den 30 juni 1933 at de i de hemmelige møter førte debatter om Grønlandssaken i året 1923 og hele tiden fremover skulde offentliggjøres, og det blev overlatt til presidentskapet å offentliggjøre dem i den utstrekning det fantes forsvarlig. Denne stortingsbeslutning er imidlertid ikke blitt effektuert. Jeg for mitt vedkommende synes i og for sig det er en feil at der ikke, straks der var anledning til det, blev forholdt overensstemmende med denne stortingsbeslutning, som, såvidt jeg erindrer, var enstemmig. Imidlertid er saken nu kommet frem for Stortinget i den form at et flertall i presidentskapet foreslår å annullere Stortingets tidligere beslutning, idet det uttaler at det av flere grunner er overveiende betenkelig å offentliggjøre referatene nu. Jeg kjenner ikke til hvilke grunner presidentskapets flertall her har tenkt på. Men hvis det skulde bli anført at det er av hensyn til vårt forhold til andre land, vil jeg få lov til å uttale at etter mitt skjønn er alt hvad der kunde skade vårt land i forholdet til andre land tidligere offentliggjort, så det er ingen grunn til av den grunn å hemmeligholde de debatter som er ført omkring Grønlandssaken. Tvertimot vil det etter min mening være meget uheldig, og gi andre land det inntrykk, at i denne sak har enda mer som kan skade vårt land, enn det som allerede er offentliggjort, og at vi derfor må skjule det. Det vil virke helt feilaktig. Forholdet er nemlig, som jeg sa, at i de hemmelige debatter som er ført, kan det neppe påvises noe utover det som tidligere er offentliggjort, som kan sies å være til ytterligere skade for vårt land. Hvilke hensyn det enn var som gjorde sig gjeldende for flertallet, dengang offentliggjørelse av de mange dokumenter blev besluttet, var det ialfall ikke i første rekke hensynet til vår stilling overfor fremmede land. Jeg vil derfor, så sterkt jeg kan, henstille til Stortinget å oprettholde den beslutning som tidligere er fattet, slik at denne sak nu kan komme frem for det norske folk til bedømmelse på helt reelt grunnlag. - Det kan kanskje sies at denne sak i dag ikke er så aktuell at det er nødvendig å fremlegge den for offentligheten. Men forholdet er dog at det her dreier sig om utenrikspolitiske spørsmål av stor betydning for vårt lands utvikling og forhold til fremmede land, og da er det av vesentlig betydning for det norske folk å få anledning til å bedømme statsmaktens handlinger og holdning på et grunnlag som gir full klarhet og som ikke er ensidig og feilaktig tilrettelagt. Jeg tror det skal innrømmes, og jeg tror det blir innrømmet praktisk talt av alle nu, at vår utenrikspolitikk gjennom lange tider har vært ført på en slik måte at det har virket uheldig for vårt lands stilling, og hvis ikke da det norske folk selv får anledning til å bedømme hvorledes denne uheldige utvikling har foregått, vil det heller ikke kunne lære hvorledes vår politikk utad skal legges an i fremtiden. Det vil være helt feilaktig å bygge sin bedømmelse av de utenrikspolitiske spørsmål som her foreligger, på det som

for tiden er offentliggjort, det vil gi et meget feilaktig bilde og ikke gi forutsetningene til bedømmelse av de forskjellige resultater som nu er bekjent. Jeg henstiller derfor til Stortinget, av hensyn til vårt folks stilling, for at det skal kunne sette sig helt objektivt inn i disse spørsmål, at man oprettholder den beslutning som tidligere er fattet.

Nygaardsvold: Jeg må anbefale presidentskapets flertallsinnstilling i denne sak. Det er ganske riktig, som det av hr. Moseid blev fremholdt, at Stortinget ved avslutningen av Grønlandssakens behandling vedtok det forslag som står referert i innstillingen, om at debattene fra de hemmelige stortingsmøter i årene efter 1923 samt en skrivelse fra Ishavsrådet skal offentliggjøres i den utstrekning som presidentskapet finner det forsvarlig. Hr. Moseid anket over at man ikke har foretatt denne offentliggjørelse for lenge siden. Nuvel, det har vært et nokså stort arbeide å gå igjennem alle disse debatter. Man skal huske på at det er ingen av dem som foreligger trykt, de foreligger bare i stenografiske referater, og man har måttet gå nøie igjennem dem for å se hvad de inneholder. Det er jo slik, at når det er et hemmelig møte, går en hel del, kanskje alle sammen, ut fra at det som man sier i det møte, er bestemt til hemmeligholdelse, og man veier kanskje ikke så nøie hverken sine ord om forholdene i det enkelte land eller sin karakteristikk av enkelte personer som kan berøres av de utenrikspolitiske forhold. Derfor har det vært presidentskapet maktpåliggende å få gått igjennem disse stenografiske referater ganske nøiaktig. Når vi nu har gjort det, og sett hvordan saken ligger an, har flertallet i presidentskapet funnet at det av flere grunner, som det står, er "overveiende betenkelig å offentliggjøre ovennevnte referater nu". Det kan være mange ting som gjør at det ikke vilde være heldig for vårt land, for den utenrikspolitikk kanskje også som vi skal føre, at vi offentliggjør disse debatter. Det er ikke dokumenter i og for sig, disse debatter som er ført, og jeg gjentar det som jeg nevnte før, at disse uttalelser er fremkommet fra personer som kanskje ikke nu sitter i tinget, og jeg vet ikke hvordan de vil opfatte det at deres personlige uttalelser skal bli brukt nu, da de ikke har noen annen interesse enn kanskje nettopp å sjikanere enkelte personer, og da de kanskje også vil bidra til at man vil bedømme deres stilling på en gal måte. Ved siden derav er det efter min mening ingen som helst grunn nu nettopp til å gå inn på de spørsmål som knytter sig til Grønlandssaken. Jeg tror at det ialfall en tid utover er riktigst at det blir litt stillhet omkring dette spørsmål. Jeg tror ikke at noen, hvilken opfatning man enn har, vinner på å få disse personlige uttalelser offentliggjort og spredt utover for alle vinder, ikke bare i vårt eget land, men også i andre land. Jeg tror ikke det kan sies, slik som hr. Moseid sa, at disse uttalelser, disse debatter, dreier seg om slike spørsmål at de, hvis de offentliggjøres, vil ha stor betydning for vårt lands utvikling. Å nei, de som har vært med i en del hemmelige stortingsmøter og hørt de debatter som der har vært ført, kan

vel ikke stå op og si at de debattene kan, hvis de offentliggjøres, ha stor betydning for vårt lands utvikling. Og er det enn videre slik som hr. Moseid sa, at alle er enige om at vår utenrikspolitikk har vært ført på en måte som er uheldig, så finner jeg heller ikke at de forskjellige individuelle uttalelser om denne politikk nettop nu skal offentliggjøres, uten at man har tvingende nødvendighet for det. Jeg tror ikke at vårt folk, slik som hr. Moseid sa, vil sette sig ned og ta lærdom av disse uttalelser og i sitt lønnkammer overlegge hvordan utenrikspolitikken for fremtiden skal føres. - Som sagt, jeg fastholder at jeg ikke kan være med på å offentliggjøre disse debatter nu. Jeg tror det, at det ikke vil være noen fordel ved det, men det kan være mange ulemper, og derfor kan det, som det står i innstillingen, betegnes som betenkelig at man nu offentliggjør disse debatter.

Dybwad Brochmann: Jeg finner det nokså mystisk at disse debatter ikke skal offentliggjøres nu. Så meget mer finner jeg det mystisk som hr. Nygaardsvold hører til dem som anbefaler at debattene ikke skal offentliggjøres. Jeg tror at om det i øieblikket kunde skade Norges sak - der er meget som taler for at det kunde gjøre det i øieblikket - vil det være bedre allikevel å ta den skade enn å ta den skade som i lengden opstår derved at vi for å skjule feil i vår utenrikspolitikk hemmeligholder alt mulig. Jeg er av prinsipp mot at det stadig vekk holdes hemmelige møter om ting som offentligheten absolutt burde kjenne til. Jeg antar at mange av våre utenrikspolitiske forhandlinger hadde kommet inn i et helt annet spor, hvis det ikke hadde vært drevet så meget hemmelighetskremmeri, og hvis de forskjellige branchekyndige folk hadde fått anledning til å diskutere disse ting offentlig. Jeg er derfor nærmest tilbøielig til å støtte hr. Moseids syn på saken, som altså går mot innstillingen. Jeg tror ikke at det i lengden lønner sig for oss å dekke eventuelle undermålere som er skyldige i forskjellige feil på norsk utenrikspolitisk område. Har vi et dårlig diplomati, bør det norske folk så hurtig som mulig få se hvem som er uduelig, og hvad det er som er galt. Den skade som vi i øieblikket kunde komme til å oppleve ved å offentliggjøre saken, den vil opheves ved at det kommer ren luft og full åpen kritikk inn i våre utenrikspolitiske forhold. Jeg vil derfor ikke stemme med innstillingen.

Hundseid: Jeg legger ikke noen særlig stor vekt på denne sak, men jeg vil bare konstatere at der er forskjell på Kong Salomon og Jørgen hattemaker. Stortinget har ikke alltid vært så forsiktig og tatt så hårfine hensyn til utlandet og til de forskjellige kanter når det gjelder offentliggjørelse av dokumenter, uttalelser og aktstykker i Grønlandssaken. Jeg minner om all den hesblesende - hesblesende - offentliggjørelse som i sin tid fant sted; men den gang tenkte man sig riktignok at man skulde kunne komme bondepartiet og bonderegjeringen til livs gjennom all den hesblesende offentliggjørelse som fant sted. Nu er det andre som føler sig brøstholdne, og da får naturligvis pipen en annen lyd. Hr. Nygaardsvold sa at det man sier i et hemmelig møte, er bestemt til hemmeligholdelse. Ja, jeg uttalte mig også flere ganger under den forutsetning; men

Stortinget gikk tross det hen og bestemte offentliggjørelse, og den gang hørte vi ingen ting om de hensyn som hr. Nygaardsvold påberoper sig idag.

Hr. Myklebust inntok her presidentplassen.

Hambro: Jeg vil bare gjerne gi noen faktiske opplysninger i anledning av det som blev anført av hr. Moseid, idet jeg meget vel forstår hr. Moseids bemerkninger, og for så vidt kan være enig med ham i at saken burde være bragt inn for Stortinget tidligere. Det var den 30te juni 1933, like før Stortinget trådte fra hinannen, at man vedtok et forslag om å offentliggjøre debattene fra 1923 og 1924. Presidentskapet holdt møte om høsten som vanlig, og i det møtet overdrog presidentskapet mig å gå igjennem alle dokumenter og eventuelt gjøre ferdig et manuskript og skaffe klarhet over hvad det vilde koste å trykke det. Jeg tilskrev da presidentskapets medlemmer under 22de desember 1933 som følger:

"Overensstemmende med beslutning i siste presidentskapsmøte har jeg gjennomgått alle referatene av forhandlingene for lukkede dører i Stortinget angående Grønlandssaken helt fra 1919 til iår. - Den beslutning som blev fattet i Stortinget, gikk alene ut på å offentliggjøre forhandlingene i 1923 og 1924, men for den historiske sammenhengs skyld vil det være nødvendig å ta med også forhandlingene i 1922 og i årene etter 1924. Jeg er ved gjennomgåelsen kommet til det resultat, at det neppe vil være gjørlig å stryke noe, men at stoffet eventuelt må offentliggjøres i sin helhet. - Der er både under forhandlingene i 1922 og senere falt så skarpe uttalelser om den norske minister Huitfeldt i Kjøbenhavn, at utenriksdepartementet eventuelt må få adgang til å gjennomgå stoffet før offentliggjørelse og overveie om ikke minister Huitfeldt må stilles i disponibilitet før debattene blir trykt."

Jeg nevner så et enkelt punkt som jeg mener kunde utgå, en kort replikkveksel mellem hr. Mowinckel og mig, som ikke hadde noe med Grønlandssaken å gjøre, men eventuelt med forholdet til England. Og så fortsettes det:

"Det er en given ting at der under debattene er falt en hel rekke uttalelser som er meget lite smigrende for vårt utenriksstyre og til dels lite smigrende for regjeringens og Stortings evne til å bevare hemmelige saker hemmelig. Men det er ugjørlig å ta disse ting ut."

Jeg nevner til slutt at offentliggjørelsen vil bli en temmelig kostbar affære. "Anbud skal bli innhentet, så det kan foreligge for presidentskapet. Der er her ikke tale om en kortere stortingsmeddelelse eller et dokument av omfang som innstillingen i Grønlandssaken, men om en bok av betydelig omfang."

Stats- og utenriksminister Mowinckel fikk underhånden adgang til å se denne uttalelse av mig, da den berørte minister Huitfeldt, og han uttalte:

"Efter min opfatning bør presidentskapet overveie om den beslutning som - i stridens hete - blev fattet iår bør

fastholdes nu når sinnene er falt til ro. Og om ikke offentliggjørelsen bør utstå til hele denne sak er kommet på historisk avstand."

Der blev så holdt presidentskapsmøte like da Stortinget igjen trådte sammen. Daværende medlem av presidentskapet Skurdal, som ikke var gjenvalgt, deltok ikke i møtet av det gamle presidentskap, men sendte inn følgende uttalelse datert 28 desember:

"Brev av 22 d.md. og utdrag av ordskifte i hemmelig stortingsmøte 2/8 1922 erkjennes mottat. Av hensyn til vaar nationale verdighet og vaar utenrikspolitikk har jeg alltid ment, at der burde offentliggjøres mindst mulig av hemmelige forhandlinger i Stortinget angaaende Grønlandssaken. Dette standpunkt fastholder jeg fremdeles."

Det gamle presidentskap mente dengang at det måtte overlate saken til et nyvalgt presidentskap. Der blev innhentet tilbud på hvad trykningen vilde koste, og prisen for et beskjedent oplag vil ligge mellom 8 og 10 000 kroner; det er avhengig av hvor meget man tar med av de hemmelige og hittil aldri offentliggjorte innstillinger, som danner grunnlaget for de debatter som blev ført; for hvis man alene trykker debattene uten innstillinger og de bilag som har vært debattert, får man overhodet intet inntrykk av hvad der er passert.

Da jeg i noen grad var part i saken og av mange grunner personlig kunde ønske å få trykt disse ting, ønsket jeg ikke på noe tidspunkt i presidentskapet å uttale noe bestemt om hvorvidt offentliggjørelse burde finne sted eller ikke; men i siste presidentskapsmøte uttalte jeg, hvad jeg mener er et reelt syn. Hvis man bestemmer sig for å trykke disse ting nu - jeg mener at Stortingets beslutning om offentliggjørelse bør i ethvert fall efterfølges når saken er kommet på historisk avstand - så er der et hensyn som man bør overveie: Jeg tror ikke at en publikasjon av den art vil få mange lesere i Norge, men den vil få adskillige lesere blandt alle som er Norges fiender ute, og hvis vi tenker oss den mulighet at vi i en nær fremtid skulde komme til Haag med den ene sak eller med den annen sak - jeg tenker her spesielt på den mulighet, at spørsmålet om våre grunnlinjer og vårt sjøterritorium eventuelt kunde bringes inn for Haag - da vil jeg meget nødig at der, forinnan en slik sak er avgjort, skal kunne legges frem dokumenter som gir uttrykk for at Stortinget gang på gang har uttalt sig så nedsettende om vårt utenriksstyre, om dets skjønn, om vår evne til å vareta våre interesser og om vår egen evne og vilje til å holde hemmelig de ting som skulde holdes hemmelig, som det vil fremgå av disse dokumenter. Gang på gang sies der ting som av Norges uvenner eller Norges motparter under en eventuell prosedyre kunde fremlegges som dokumenter om at vi var utenrikspolitisk umodne, og at det var vanskelig kanskje å stole på de ord som var gitt av norske diplomater eller eventuelt av norske utenriksministre, og at de ofte fremkom efter meget lite grundige undersøkelser. Den oppbyggelse man innadtil kunde føle ved å få dette lagt frem på bordet, tror jeg ikke vilde opveie den skade det eventuelt kunde gjøre under en prosedyre. Jeg mener altså personlig at offentliggjørelse bør finne sted i sin tid overensstemmende med

Stortingets beslutning, men at man bør meget nøie overveie når tidspunktet er der, og eventuelt overdra det til det til enhver tid værende presidentskap efter konferanse med den til enhver tid sittende regjering å avgjøre når tidspunktet skulde finnes å være beleilig. Vi har jo ingen rikshistoriograf eller annen embedsmann, som man har i andre land, som kan følge og eventuelt avgi innstilling om en slik sak og si, at nu er tidspunktet der. Derfor ser jeg ingen annen formell vei til å løse den vanskelighet man er kommet i.

Jakob Vik: Eg tek ordet for å stydja hr. Moseid i hans syn på denne sak. Eg kann ikkje med min beste vilje skyna at det er nokon vågnad for Noreg ved å gjera dette offentleg. Som ein av dei som var med i desse år då Grønlandssaka stod på, og som har høyrst det som er sagt, både det som er offentleggjort til denne tid, og det som ikkje er det, må eg segja at eg ikkje med min beste vilje kann skyna at det er noko av det som er att, som det er større fåre ved enn ved det me alt har høyrst. Eg trur at det norske folket no har krav på å få vita kva dei ymse personar sa her. Eg trur ikkje dei sa meir den tid enn det dei vil stå ved den dag i dag. Eg trur ikkje det er naudsynt eller at det er noko nytte i at Stortinget held løynde slike ting som folk er sopass interesserte i som Grønlandssaka og vår utanrikspolitikk. Dersom det var rett, det som presidentskapet no segjer, og som hr. Hambro la fram, vilde eg ikkje vera med på offentleggjering; men då vil eg spyrja, som hr. Hundseid spurde: Kvifor var det so um å gjera å få gjort kjent alt det som var sagt i dei tilrådingane som vart lagt fram for Stortinget i den tid Grønlandssaka var uppe? Noko som er meir kompromitterande for landet og for den einskilde mann, kann det ikkje vera att, det trur eg eg torer påstå. Difor meiner eg at mindretalet her, hr. Moseid, har rett i sitt syn, og at Stortinget gjer vel mot folket og mot seg sjølv ved å gå med på hans framlegg.

Moseid: Hr. Nygaardsvold anførte som et hensyn som skulde hindre offentleggjørelse, at det her dreide sig om uttalelser fra representanter som ikke lenger var medlemmer av denne forsamling. Jeg skulde undres på om ikke det også var tilfellet i 1933 den 30te juni, da beslutning i Stortinget blev fattet - jeg skulde være tilbøielig til å tro det, og i hvert fall er det sikkert at de som dengang var til stede, var forberedt på at det de hadde sagt, blev offentleggjort, selv om de ikke skulde være til stede idag.

Det som jeg uttalte om den tidligere offentleggjørelse, og som hr. Nygaardsvold synes å ha misforstått noe, det var at den offentleggjørelse som er foregått, på viktige punkter gir et meget feilaktig bilde av hvad der er foregått og har passert i Grønlandssaken, og at det derfor ikke er mulig på grunnlag av det som idag er offentleggjort, å opgjøre sig et riktig bilde av hvad der er skjedd i Grønlandssaken. Og jeg mener dog det norske folk har rett til å forlange at det får anledning til å bedømme denne sak på reelt grunnlag og med de opplysninger som er nødvendige for å kunne bedømme den riktig.

Når president Hambro her anfører hr. Skurdals uttalelse i denne forbindelse, er det naturligvis riktig å være oppmerksom på at disse uttalelser ikke kan ha noen avgjørende betydning for avgjørelsen på dette tidspunkt, all den stund vi har en stortingsbeslutning - og såvidt jeg vet en enstemmig stortingsbeslutning - for offentliggjørelse. Jeg setter naturligvis pris på at både hr. Nygaardsvold og hr. Hambro er så overordentlig ømfintlig for vårt lands og vårt utenriksstyres hæder og verdighet i omdømmet ute i fremmede land; men jeg vil nok si at denne overordentlig store forsiktighet idag kommer nokså sent. Der er allerede offentliggjort hvad der kan skade vårt land på dette område, ved medvirkning fra hr. Nygaardsvolds og hr. Hambros side. Noe utover hvad de herrer har greid å få tilføiet vårt land og vårt utenriksstyre av hvad jeg vil kalle lite tilfredsstillende bedømmelse i utlandet, kan vi ikke risikere gjennom denne offentliggjørelse. Den vil overhodet ikke skade vårt land; men den vil bibringe både vårt eget folk og utenverdenen den forståelse, at vi ikke har noget å skjule her utover det som tidligere er offentliggjort, og det er et ganske verdifullt resultat. Hvis ikke den stortingsbeslutning som her er vedtatt i 1933, blir oprettholdt, hvis voteringen her går i overensstemmelse med presidentskapets innstilling, så vil jeg forbeholde mig å opta følgende forslag:

"Innstilling S. D. fra Stortingets presidentskap av 22 februar 1935 og debatten i Stortinget herom 26 februar samme år blir å offentliggjøre."

Dybwad Brochmann: Jeg fikk det inntrykk av hr. Hambros uttalelser at offentliggjørelsen vilde kompromittere norsk utenrikspolitikk. Hvis så er tilfellet, mener jeg at det vil være meget uhensiktsmessig av oss å undgå at de dårlige utenrikspolitikere blir kompromittert. Hvis dårlige utenrikspolitikere alltid kan regne med å dekke sig bak den mulighet, at Stortinget sier, at hvis Dere gjør dårlig arbeide så skal vi skjule Dere i taushet, får vi aldri noen dyktige utenrikspolitikere, og da får vi aldri de uduelige utenrikspolitikere ned av piedestallen. Men når de vet at deres politikk skal offentliggjøres, og at den politikk som de fører skal de også måtte stå til ansvar for, så vil det selvfølgelig bare føre til den konsekvens, at vi får duelige utenrikspolitikere. Det er ingen sak å drive politikk, hvis man bare kan regne med at man aldri skal bli dradd til ansvar for hvad man gjør. Jeg vil derfor støtte hr. Moseids forslag, og jeg vil innstendig henstille til Stortinget å gjøre det samme. Det er en helt uhensiktsmessig moral i det hr. Hambro her sier, selv om man godt kan forstå det sett fra de herrers synspunkt som har vært med i denne sak. Når det så smukt heter at det er av hensyn til at offentliggjørelse vil skade Norges interesser, så er jeg tilbøielig til å tro - jeg kan ikke bare mig for det inntrykk - at det bare er kamuflage fordi at offentliggjørelsen vil bli ubehagelig for en masse norske personer. Det vil ikke skade vårt fedreland; det vil gagne vårt fedreland, at det blir rensset ordentlig ut innen vår utenrikspolitiske verden.

Nygaardsvold: Såvidt jeg forstod hr. Hundseid, sa han at han la ikke så stor vekt på hvorvidt disse dokumenter blev offentliggjort eller ikke; men han gav en del ondt fra sig i anledning av den tidligere offentliggjørelse; og når enkelte dokumenter, uttalelser, innstillinger og debatter allerede var offentliggjort, så mente han at også disse debatter måtte kunne bli offentliggjort. Jeg vil også si at jeg legger ikke sådan overmåte stor brett på hvad enten disse debatter blir offentliggjort eller ikke; men jeg anser det for riktigst at man for tiden ikke offentliggjør dem. Jeg tror det ligger mere i det som hr. Moseid nettop nu uttalte enn han selv var klar over, nemlig at der er allerede offentliggjort hvad som kan skade vårt land. Det verste er offentliggjort - jeg er klar over det; men jeg synes ikke vi skulde komme med en attpåsleng fra årene 1922-23 og 24, debatter som ligger så langt tilbake og som ikke direkte har noen større forbindelse med det som vi offentliggjorde, men som virkelig kan sies å være kompromitterende, ikke bare for en hel del personer, men for landet. Som sagt, hvis man skal forsøke å legge det i presidentskapets innstilling at det er for å verne om enkelte personer, for at andre igjen skal kunne stå med den skyld som offentliggjørelsen har betinget, så sier jeg, det har ikke vært min mening, og da er det kanskje bedre at man offentliggjør det hele. Så får man se det at det som har skadet landet, det er ikke offentliggjørelsen, men det er uttalelser og de handlinger som er offentliggjort. Det er imidlertid almindelig offentliggjort før, det, så det er intet å gjøre ved den ting. Hvad hr. Dybwad Brochmann angår, så skal jeg ikke gå så nøie inn på det han sa. Såvidt jeg har forstått, er hr. Dybwad Brochmann av den opfatning at de offentlige møter her skal være så å si som en læreanstalt for å skaffe oss dyktige politikere. Jeg har dog ikke alltid hatt den opfatning at alle uttalelser og meddelelser som er kommet i disse offentlige møter, har vært av den art at de har kunnet opdrage dyktige politikere hverken innen landet eller utenlands.

Alf Mjøen: Jeg har alltid vært en motstander av hemmelighetskremmeri i vår utenrikspolitikk, og jeg er det fremdeles. Jeg forstår det også så, at arbeiderpartiet har fulgt den samme linje alltid før, at de har vært motstandere av hemmelighetskremmeri, og jeg oppfatter det da nu slik, at det mener der her kan være visse ting som muligens kan komme til å skade oss blandt annet i sjøgrensespørsmålet, hvorfor det mener tiden ikke nu er gunstig for en offentliggjørelse. Men, hvis det er så, at det er alene av den grunn man ikke vil ha offentliggjort dette for tiden, synes jeg at det kunde vært grunn til heller å foreslå at behandlingen av denne sak utstår inntil videre. Jeg må nemlig være enig med hr. Moseid i, at når det er så meget offentliggjort før i dette spørsmål, er det ingen grunn til å la være å offentliggjøre resten. Men jeg vil bøie mig for innstillingen, idet jeg går ut fra at det er meningen å komme tilbake til saken om en kortere tid. Men jeg hadde ønsket, som sagt, at konklusjonsposten hadde vært en annen, f.eks. at behandlingen av denne sak utstår til senere.

Hambro: Til hr. Moseid vil jeg først gjøre den bemerkning, at når Stortinget besluttet å offentliggjøre visse dokumenter i 1933, og det blev gjort, så var det ikke med min stemme. Jeg var en av de 67 som stemte mot den offentliggjørelse.

Til hr. Dybwad Brochmann vil jeg si, fordi han ganske misforstår hvad der her er tale om, at det ligger jo i ganske almindelig sund fornuft, at hvis man står i forhandlinger av noen art med andre parter, så offentliggjør man ikke de overveielser og de dissenser som ligger bak det forhandlingsmandat man har. Og offentliggjør man disse debatter, så er der en hel rekke ytringer som overhodet ikke kan tas ut, men som vedrører ting som ikke skader personer i Norge, men som skader Norge som stat, som viser hvilket sviktende grunnlag vi i visse henseender stod på. For å ta en enkelt ting: Vi redegjorde i et møte for hvorledes vi var kommet til den opstilling av den økonomiske verdi som selfangsten o.s.v. på Grønland hadde for Norge, og vi sa her ganske ærlig, at når vi kan fremlegge denne oppgave overfor Danmark som ikke er en bona fide-oppgave, så skyldes det at forrige år var et så godt isår, at for eneste gang i manns minne skjedde selfangsten innenfor territorialgrensen; alle de andre år skjedde den utenfor. Når vi nu har prosedert på det og forhandlet på det, så er det klart, at det er ikke noen vinning å få fremlagt den jesuitisme som lå bak disse oppgaver som blev fremlagt. Når man her har diskutert det som passerte i utenrikskomiteen i 1919 efter at Ihlen hadde avgitt sin erklæring og forskjellige medlemmer i utenrikskomiteen spøkte om dette på en måte som ikke var smigrende for norsk utenriksstyre, når en - det var dessverre en høiremann - spøkende sa at man kunde ta en avstemning blandt moskusoksene, og når landets daværende statsminister, Gunnar Knudsen, sa: Nu har det vært talt mer enn nok om Grønlandssaken, la oss tale om noe som har noen realitet, som har noe å bety, ja, så er det ikke fordi det kanskje kaster et visst stenk over disse personer, at man ikke vil ha det offentliggjort, men det er fordi det kaster et stenk over den hele utenrikspolitik. Når det her i Stortinget i fortrolighet er gitt opplysning om enkelte av de personer som fikk støtte til ekspedisjoner dengang, at det var personer som kanskje ikke under andre forhold vilde fortjent støtte, at det var folk som hadde vært oppe i assurancesvik og senket sine fartøier og annet, og som nu blev hjulpet av staten, fordi man da hadde bruk for folk som var litt av sjørøvertypen - tror man da det gavner Norge at dette blir lagt offentlig frem? Når arkivsaken med Danmark, som endnu ikke er avgjort, har vært drøftet, og når man ser av debattene de mange dissenser om disse ting, om hvor meget man skulde kreve av den annen part o.l. - tror man da det er helt uten betydning at man legger det på bordet? Det er absolutt ikke av hensyn til noen personer, men det er av hensyn til saker, og til dels litt prekære saker, at vi sier: La oss komme noe lenger frem før vi får disse ting offentliggjort. Jeg er enig med hr. Dybwad Brochmann i at det vil ha sin historiske betydning i fremtiden som avskrekkende eksempel i mange henseender, men det inneholder dog ting som den annen part offisielt ikke har visst, og som ikke vil kunne gavne oss i

noen prosedyre i fremtiden. Og den ting at man muligens har skadet Norge ved offentliggjørelse av dokumenter før, det er da ikke noe argument for at man skal fortsette på den vei.

Støstad: Jeg tror nok at det idag likesom det var da vi behandlet spørsmålet om offentliggjørelsen av de dokumenter som tidligere er offentliggjort, er et flertall her i salen for offentliggjørelse og kanskje et større flertall idag enn det var dengang. Men når det så sterkt hevdes fra presidentskapets flertall nu - hvad såvidt jeg skjønner også regjeringen er enig i - at tiden ikke er inne til offentliggjørelse, så tror jeg nok man får forsøke å dempe sin trang til å få offentliggjort det som er igjen, inntil et tidspunkt kommer da det kan gjøres uten særlig skade. Jeg er tilbøielig til å ville henstille til presidentskapets flertall å forandre sitt forslag til å lyde at man ikke offentliggjør disse dokumenter før de saker som nu eventuelt kan komme inn for Haag, er avgjort. På den måte utskyter man ikke tiden for offentliggjørelse så å si i det uendelige, men sier, at når de saker som nu kan tenkes innbragt for Haag, er avgjort, da får man offentliggjøre dokumentene, altså effektuere den stortingsbeslutning som tidligere er fattet. Jeg kan ikke skjønne annet enn at også hr. Moseid og de som idag står på samme linje som han, da må være tilfredsstillt. Jeg kan forstå den trang som man på det hold nu har til å få offentliggjort resten, fordi det som hittil er offentliggjort, i stor utstrekning har gått ut over en bestemt retning, et bestemt parti kan man trygt si, mens det som nu står igjen, kanskje vil ramme også andre enn dem som tidligere er blitt rammet. Men jeg skulde anta at hr. Moseid vil være tilfredsstillt hvis man bare får en utskytelse inntil de spørsmål er avgjort som eventuelt kan innbringes for Haag. Det er sjøgrensespørsmålet og Hannevig-saken, - det er de to saker som for tiden kan komme til å gå den vei.

Hundseid: Hr. Nygaardsvold var enig i at det verste, det som var mest egnet til å skade oss i utlandet, det er offentliggjort, og jeg er enig med hr. Nygaardsvold i det. Men hr. Nygaardsvold og hans allianse idag som er imot offentliggjørelse, de drev dog det heseblesende jag i 1933 for å offentliggjøre. Og da spør jeg: Hvorfor denne svære iver dengang? Jeg vilde sette pris på å få et svar fra hr. Nygaardsvold på det. Jeg tror forresten at jeg kan svare selv. Det var valgår i 1933, og for å komme et politisk parti til livs sparte man sig dengang intet, - da hørte man intet om hensynet til utlandet. I politisk brødnid offentliggjorde man praktisk talt rubb og stubb uten noen slags hensyn. Jeg har nu hr. Nygaardsvolds ord for at det som skadet oss mest, som kan skade oss mest i utlandet, det er offentliggjort. Jeg konstaterer det.

Presidenten: Hr. Moseid har havt ordet tvo gonger og får no ordet til ein stutt merknad.

Moseid: Det har til dels vært diskutert som om den beslutning som blev fattet i 1933, omfattet alt mulig. Jeg vil

henvise til innstilling S. D., hvor man har beslutningens ordlyd; man kan lese den der. Det er, som jeg sa forrige gang, prisverdig at det vises forsiktighet når det dreier sig om utenrikspolitiske spørsmål; men jeg kan ikke skjønne at den forsiktighet har noen betydning idag. Hadde man vist den tidligere, kunde man sannsynligvis ha beskyttet vårt land og kanskje også i noen grad vårt utenriksstyre; men det kan man ikke gjøre idag. Der er ikke noe av det som foreligger i debattene utover det som er offentliggjort, som på noen måte kan skade vårt land eller vårt utenriksstyre. Imidlertid fastholder jeg den opfatning som jeg alltid har gjort gjeldende, at man skal vise forsiktighet når det gjelder offentliggjørelse, og efter å ha påhørt hr. Hambros kåseri over hvad som skal være uttalt i løpet av disse år, og som jeg ikke vil garantere for riktigheten av, vil jeg tilføie det bebudede forslag følgende: "i den utstrekning presidentskapet finner det forsvarlig."

Eiesland: Eg høyrer til fleirtalet i presidentskapet, som har meint at det ikkje vilde vera rett eller gagnleg å gå til offentleggjering no. Stortingsvedtaket gjekk ut på ei oppmoding til presidentskapet um å offentliggjera desse saker i den mun presidentskapet fann det rett å gjera det. Jamvel um fleirtalet i presidentskapet fann at desse ting ikkje burde offentliggjeraast no, fann me likevel at saka burde leggjast fram for Stortinget, og so får Stortinget taka avgjersla. Tilrådinga frå presidentskapet går ut på at ein ikkje finn det rett å offentliggjera dette no.

Eg hadde ikkje tenkt å taka ordet her; men når eg har høyrte på serleg korleis hr. Hundseid har tala i tvo av sine innlegg, vil eg ikkje lata det gå utan påtale; for eg synest at slikt ikkje bør segjast her. I alle fall reagerer eg mot slike utsegner. Kunde det ikkje tenkjast at presidentskapet kunde ha ein annan tanke enn denne, at me ikkje vil offentliggjera dette, for di einskilde personar eller einskilde parti kunde kjenna seg skadelidande ved ei offentliggjering? Umsynet for oss i presidentskapet var: Var denne offentliggjering so turvande at ein burde gå til ho no, anten det so var til skade for dei saker vårt land stod uppe i, eller ikkje? Det var det som var hovudsaka for oss. Den mann som presidentskapet sette til å gjenomgå desse ting for å sjå kva som i tilfelle kunde offentliggjeraast og kva ikkje, var hr. Hambro, og me høyrde her kva hr. Hambro heilt sakleg segjer um det. - Hr. Hundseid sa millom anna i sitt fyrste innlegg at det var eit "heseblesende jag" etter å få offentliggjort so mykje som mogleg av Grønlandssaka, for di det kanskje kunde skada bondepartiet; men no er det andre det kann skada, og då får pipa ein annan ljod. Ja vel, det er sagt, det der; men me tenkte på andre ting i presidentskapet, då me - fleirtalet der - ikkje fann å burde gå til offentliggjering. - Å koma med eit utsetjingsframlegg skulde i grunnen vera uturvande, etter den måten tilrådinga frå presidentskapet er skriven på; for spørsmålet um offentliggjering kann takast upp på kva tidspunkt som helst når Stortinget finn at tida måtte vera inne.

Presidenten: Hr. Hambro har havt ordet tvo gonger og får no ordet berre til ein stutt merknad.

Hambro: Jeg vil gjerne si i anledning av de bemerkninger som falt fra hr. Støstad, at det som har betydning, er ikke alene de saker som kan bringes inn for Haag, men det er f.eks. arkivsaken med Danmark, som bør være avgjort før man offentliggjør ting av denne art. Når det i presidentskapets beslutning står: "blir for tiden ikke å offentliggjøre", så ligger også deri uttrykkelig tilkjennegitt at disse spørsmål når som helst kan tas op igjen av Stortinget og for Stortinget, og når tiden finnes å være inne, har jeg ingen tvil om at Stortinget vil gå til offentliggjørelse.

Jeg vil bare ha tilføiet den ting, at jeg ikke er enig med hr. Nygaardsvold i at de ting som kunde skade mest, er offentliggjort. Nei, det var de ting som var mest sensasjonelle; og som kunde være mest ubehagelige for personer som blev offentliggjort; men det er ikke de ting som mest kunde skade reelt. For de ting ligger langt tilbake og i de debatter som da blev ført. Men jeg vil til slutt nevne for representantene en enkelt ting som illustrerer de vanskeligheter presidentskapet vilde stå overfor. Jeg må få lov å ta utgangspunkt i noe som jeg selv sa i et møte for lukkede dører, gående ut fra at det var et møte for lukkede dører. Jeg sa i en replikk til daværende stats- og utenriksminister Mowinckel, som sterkt fremhevet nødvendigheten av et godt forhold i Norden og spesielt et godt forhold til Danmark: Jeg anser det ikke for å være et legitimt og ønskeverdig formål for norsk utenrikspolitikk å oprettholde og bevare et godt forhold til Danmark. Der er en hel del forutsetninger som burde ligge under fra norsk side som ikke er oppfylt. Vel, jeg har ikke noe imot at det settes på trykk når som helst. Men jeg er ikke sikker på om en debatt ført efter de linjer - for det var mange andre som mente det samme

- vilde styrke oss under eventuelle arkivforhandlinger - for å ta en enkelt ting. Og man kan ikke ta bort noe som er essensielt i enkelte innlegg i Stortinget, og la resten bli stående. Når f.eks. en mann har stått op og holdt et foredrag hvori han kraftig har angrepet utenriksminister Ihlen, eller når en mann har stått op her og har klandret visse ting, som blev gjort overfor daværende minister i Washington, Bryn, under Grønlandssaken, som aldri er blitt trukket offentlig frem, kan man ikke ta ut av foredraget det som var dets kjerne, og la resten bli stående. Det skal man være opmerksom på. - Men i dette "for tiden" legger jeg en uttrykkelig tilkjennegivelse av at spørsmålet ikke skal være begravet, men at det skal bringes op igjen. Når jeg brukte det uttrykk at man skulde la det komme på noe historisk avstand, mener jeg ikke dermed at vi alle skulde være døde og borte, men jeg mener at det burde være truffet visse avgjørelser som vi nu står foran, og at derigjennem den forgiftende evne som muligens kunde ligge i uttalelsene, ikke lenger skulde være aktiv.

Alf Mjøen: Jeg forlangte ordet bare for å støtte hr. Støstads forslag eller rettere sagt hans antydde forslag; men

etter de bemerkninger som falt fra hr. Hambro, hvori han understreket "for tiden", kan jeg frafalle.

Presidenten: Hr. Hundseid har havt ordet tvo gonger og får det no til ein stutt merknad.

Hundseid: Ja, den skal bli ganske kort. Det var bare en replikk til hr. Eiesland. Han fortalte at han reagerte overfor mine uttalelser. Men jeg kan fortelle hr. Eiesland at også jeg har reagert overfor det som hr. Eieslands parti har vært med på i denne sak, og hr. Eiesland som tidligere fører for venstre er ikke den rette til å være så fintfølende, når det gjelder dette.

Nersten: Jeg har ved en tidligere leilighet optrådt som forsvarer for venstres gamle fører Gunnar Knudsen. Jeg synes det er utidig å trekke den døde og visstnok utmerkede mann inn i disse politiske debatter, sådan som hr. Hambro gjorde. Hvad han skal ha uttalt i sin tid i utenrikskomiteen, eller hvor det er, som statsminister og ellers, synes jeg vi skal la være å debattere her i disse såkalte hemmelige møter, som blir kjent allikevel. Jeg vil at den gamle statsminister skal overlates til historiens dom, for så meget godt var det ved ham at det er unødvendig å trekke dette frem her. Og dette andre som også hr. Hambro nevnte, er vel kjent for gamle stortingsmenn. Jeg formoder han med den historien om disse moskusoksene siktet til utenriksminister Michelets uttalelse, en uttalelse som vel kom i spøk fra den spøkefulle mann, som han var laget, som vi alle vet. Disse uttalelser fra de hemmelige møter får alle og enhver greie på. Det er uheldig å uttale sig slik efter min opfatning. Det er min opriktige mening. Jeg har bedt om å få det stenografiske referat av hr. Hambros uttalelser; men jeg har ikke fått det fort nok. Ellers skulde jeg ha parert det på en ganske annen måte. Men det bestyrker mig i at hr. Moseids tilføielse til sitt forslag er berettiget. Det tilføier der: "i den utstrekning som presidentskapet finner forsvarlig." Hvorfor skal vi her i disse såkalte hemmelige møter trekke frem lite overveiede ytringer avgitt av vårt lands beste menn uansett hvilket parti de tilhører? De ligger dog i graven. Det gjør Gunnar Knudsen og det gjør utenriksminister Michelet. Det skjønner jeg ikke. Hvis hr. Støstad vil endre sitt forslag til å gjelde en utsettelse av disse spørsmål, så synes jeg nok - jeg kan ikke tale på bondepartiets vegne - at man kunde stemme for utsettelse av denne sak. Det er en forstandig mann som har fremsatt det. Men jeg er meget lite fornøiet med hvad president Hambro¹ uttalte, og han vil engang komme til å stå ansikt til ansikt med sin uttalelse.

Trædal: I 1933, då det vart offentleggjort det som har vorte offentleggjort i denne sak, hadde eg ikkje høve til å fylgja utviklinga. Eg hadde soleis ikkje greie på, og eg har heller ikkje i dag greie på, kven det er som har ansvaret for den måten det som vedkjem Grønlandssaka, vart offentleggjort på. Ved det som hr. president Hambro sa no sist, tykkjest det

---

¹Taleren sa Nygaardsvold.

meg at eg har fått ein glytt inn i det. Det som har vore offentleggjort, sa han, er serleg det som var skikka til å skapa sensasjon og som - so vidt eg skyna han - eventuelt kunde skada einskilde personar. Er det tilfellet, ligg det for meg ei dobbel vekt på å få gjera det spursmålet: Kven er det som har ansvaret for forma og måten for offentleggjeringa i 1933 og for det utval av ordsiftet som då vart lagt fram for det norske folk? Er det so, som hr. Støstad lot til å meina, at offentleggjeringa serleg er komen til skade for eit einskilt parti, og er det vidare so som det skein gjenom i det president Hambro sa, meiner eg at eg har ein moralsk rett til å gjera dette spursmålet: Kven er det som har ansvaret for det utval som vart gjort i 1933? Det er mange som har undra seg over det hovuddokument som i 1933 gjekk ut frå det norske Storting um denne sak, og det var mange som kjende det som eit sviande merke på det norske folk. Men er det slik som eg i dag har fått ei kjensle av at det er, då vert det eit krav som ikkje kann visast tilbake, at dette skal fram for det norske folks dom.

Eg har enno eit spursmål til: Når kann me venta å få offentleggjeringa? Dersom me skal bruka dei premissar som hr. Hambro og hr. Nygaardsvold bruka, serleg den fyrste, som no sterkt streka under at me ikkje kann koma fram med dette, fyrr me har fått gjort upp vårt millomvere med andre folk, og at me slett ikkje kann risikera nokon ting som kann skada ei eventuell sak, - dersom det er dette umsyn som so hårfint skal brukast mot kravet um offentleggjering som her i dag, då skynar eg ikkje at me i det heile for ålvor skal kunna gjera krav um ei offentleggjering. For eg kann ikkje godt tenkja meg, slik som verda er i dag i alle fall, at det ikkje alltid i det mellempolkelege samliv vil vera på trappane slike saker som krev det umsyn av oss at me ikkje skal offentleggjera dumme ting, og at me alltid vil ha dumme ting å offentleggjera, um det treng me vel diverre heller ikkje å tvila so stort.

I samanheng med dette reiser det seg for meg eit spursmål som eg har ei kjensle av har vore uppe i det norske storting fyrr: Kva vekt ligg det for det offentlege liv på at me er viljuge til ogso å offentleggjera vårt hopehav med utlandet? Hr. Støstad sa at det er eit fleirtal for offentleggjering no; men i alle fall i presidentskapet er det representantar for tri parti som tykkjest å vera innstilla på at det absolutt helst ikkje skal offentleggjerast noko. Då reiser seg eit spursmål, som vel millom frilynde menneske har vore uppe her i landet fyrr: Me trur at vårt folk og vår politiske kultur står seg på at mest råd er vert offentleggjort av vår politikk, ogso med umsyn på vårt vanskelege hopehav med utlandet. Og eg undrast på um det ikkje er grunn til å reisa det spursmålet: Dersom me driv på med dette gamle, og dersom me syter for å føra alt fleir og fleir av dei vanskelegaste sakene i norsk politikk inn for stengde dører, vil ikkje det i lengda føra til at me gurmar til vårt offentlege liv? Av umsyn til dei sakene som me har på trappene, er det vel mange i denne sal som kjenner det so at me er svinebundne, ikkje minst av den grunn at dette heilt eller halvt er halde innanfor den løynlege luft bak dei stengde dørene. - Eg strekar berre til slutt under at det er med ein viss hugnad eg konstaterer at bondepartiet, som ikkje so lite

har vore stelt fram som det som har drive ein landsskadeleg politikk i denne sak, er det parti som er åleine um å krevja fullt offentleg ljøs i desse saker.

Presidenten: Presidenten vil no gjera framlegg um at tida for dei talarane som heretter vert innskrivne, vert sett til upp til 2 minuttar - og går ut frå at framlegget er samrøystes vedteke.

Støstad: Med hensyn til den bemerkning som kom fra den siste ærede taler om at det bare er ett parti som vil at saken skal komme frem i offentlighetens lys, vil jeg si, at jeg ikke tror vi behøver å ta den uttalelsen så forferdelig alvorlig. Jeg antar at i hvert fall det parti som jeg tilhører, har vist at det ønsker saken frem i offentlighetens lys, og det er ikke tvil om at det samme standpunkt har vi også idag. Men man skal ikke gå så langt for å få saken frem i offentlighetens lys, at man av den grunn risikerer å skade våre interesser når vi skal i forhandlinger med de stater vi lever sammen med. Selv om det kan tilfredsstillende noen hver personlig å få se alle de rare ting som foregikk når det gjaldt Grønlandssaken, så tror jeg vi skal resignere i hvert fall så langt at vi sier: Vel, det skal vi offentliggjøre, men på et tidspunkt da vi efter menneskelig beregning så noenlunde er trygge på at det ikke skader oss i vårt samkvem med andre land. Det er det som jeg også tror er presidentskapets flertalls stilling, og jeg har så meget mere grunn til å tro det efter president Hambros siste uttalelse. President Nygaardsvold har tidligere understreket at det er disse hensyn som har gjort at presidentskapet ikke finner tidspunktet inne til nu å gå til offentliggjørelse. Jeg er også glad for at hr. Hambro sa nu i sitt siste innlegg at han med den historiske tid mente: når de forskjellige saker som nu står foran oss, er avgjort. Da kunde det for så vidt være nok for mig å understreke at jeg går ut fra, at når de to saker jeg tidligere har nevnt, er avgjort, slik at vi vet hvordan det går, da bør presidentskapet på ny ta op til drøftelse spørsmålet om offentliggjørelse av disse dokumenter; at man må ikke vente lenger da, selv om det da skulde bli anledning til å ta det allerede i siste del av denne stortingssesjon. Jeg kunde være tilbøielig til som et punkt 2 til presidentskapets innstilling å foreslå: "Det henstilles til presidentskapet på ny å opta spørsmålet om offentliggjørelse, når de spørsmål som nu kan tenkes innbragt for Haag, er avgjort." - Jeg sikter da til de to spesielle spørsmål som jeg har nevnt, sjøgrensespørsmålet og Hannevig- saken. Jeg vil gjerne høre om presidentskapet har noe å innvende mot en sådan tilføielse. Jeg skulde anta at det skulde tilfredsstillende alle her i salen, selv dem som mener at offentliggjørelse burde skje snarest mulig. For hvis de ikke har noe annet enn reelle hensikter med kravet om offentliggjørelse idag, da tåler de den utsettelse som et sådant punkt medfører.

Presidenten: Hr. Hambro har havt ordet 3 gonger, men med samtykke av Stortinget gjev presidenten hr. Hambro ordet til ein kort merknad.

Hambro: Jeg skal prøve å være meget kort. Jeg har et meget levende og sterkt inntrykk av at de herrer som her debatterer med størst følelse, slett ikke vet hvad de debatterer; de har aldri lest de debatter det gjelder, og vet overhodet ikke hvad de dreier sig om, og det forklarer meget naturlig at de kan uttale sig slik som de gjør.

Jeg vet ikke om det er hr. Nerstens evne til å misforstå eller hans vilje til å misforstå som er mest remarkabel. Men når hr. Nersten tror at han her skal stå op og verne avdøde politikeres minne mot mig, er det neppe nødvendig engang å gjøre tingets representanter opmerksom på hvor helt ukallet og helt latterlig et slikt innlegg er. Når jeg nevnte en av mine beste venner og en av dem som stod mig mest nær, og som jeg stod mest nær, som den høiremann som hadde sagt en av de omtalte ting, var det ikke for å minne om disse ting, men for å gjøre tingets medlemmer begripelig hvad det er for slags dokumenter man her snakker om å offentliggjøre; det er debatter hvor man har tersket langhalm på disse uttalelser. Jeg håper at hr. Nersten ikke nu vil misforstå på ny, og ialfall tror jeg han vil være helt alene om det. Offentliggjørelsen av Wedel Jarlsbergs forklaring i møte for lukkede dører og hr. Hundseids forklaring siden blev vedtatt efter forslag av representanten Støstad med 77 mot 67 stemmer. Det er bare den rent ytre, formelle side av saken. Hr. Strands forslag blev vedtatt enstemmig, efterat tinget først hadde forkastet et forslag av representanten Kjær, sålydende:

"Spørsmålet om offentliggjørelse utstår for at Stortingets medlemmer kan få anledning til å gjøre sig bekjent med saken."

Like overfor denne tale om at det norske folk har krav på å få offentlig fremlagt våre forhandlinger med og våre mellemværender med andre land, vil jeg ha sagt den ting som er helt uimotsigelig riktig, og som enhver der overhodet har hatt befatning med norsk utenrikspolitikk, vil være nødt til å innrømme, at vi har aldri noensinne i vårt mellemværende med utlandet tapt fordi vi har offentliggjort for lite, men vi er gang på gang blitt vanskelig stillet, og våre forhandlere har fått sine oppgaver vanskeliggjort og i visse tilfelle umuliggjort, fordi det med en vidunderlig mangel på disiplin har vært offentliggjort for meget både i pressen og fra Stortinget. Og når man sitter med en sak som sjøgrensesaken, som vi sitter med i utenrikskomiteen, vet jo alle som stiller med den, uansett parti, av den pinligste erfaring hvor meget det har kostet oss at der er meddelt den annen part for meget, og hvor helt umulig det vilde være å verne om norske interesser hvis det skulde offentliggjøres enda mere. Vi må en gang nå så langt at vi skjønner, at i det forretningsmessige mellemværende med andre får vi iaktta den samme forsiktighet og den samme sømmelighet som et hvilket som helst forretningsforetagende iakttar når de forbereder de kontrakter de skal avslutte.

Langeland: Til det som sist vart sagt av hr. Hambro, vil eg segja at eg kjenner ikkje til kor mykje eller kor lite som er sagt til den andre parten, - det får me vel sjå når den tid kjem. Er det slik at det er sagt den andre part noko der, er det meir enn ille. - Det som gjorde at eg bad um ordet, var at

eg ogso vil segja at det er leitt, det er ille, at me ikkje kunde få desse saker fram for det norske folk sin dom. Den som har vore med sidan 1922 og minnest litegrand dei debattar som har vore ført - og eg tror knapt det er ein einaste debatt um desse saker for stengde dører utan eg har vore med - han veit nok at det har falle ymse utsegner der, som kunde verta leie kanskje, det skynar eg nok, og eg vil gjerne sjå alt i samanheng, nettopp for di ein del av dette er offentleggjort. Det som kanskje mest gjorde at eg bad um ordet, var dette at president Eiesland på ein måte - ja lat meg segja - gav hr. Hundseid ei refsing for det han hadde sagt her. Men eg vil spyrja um ein ikkje kann kalla det "heseblesande" offentleggjering, det som skjedde i 1933? Er ein ikkje kjend med at endå einskildpersonar fekk kjennskap til det fyrr Stortinget gjorde vedtak um offentleggjering? Kann ein ikkje kalla det "heseblesande"?

Presidenten: Dei talarar som kjem heretter, har ei taletid av opp til 2 minuttar.

Hr. Nygaardsvold har hatt ordet tri gonger og får ordet til ein stutt merknad.

Nygaardsvold: Det skal bare bli en kort bemerkning. Jeg for min del har ingenting mot å gå med på den tilføielse hr. Støstad har foreslått. Det kunde kanskje være et spørsmål om man skulde nevne de sakene som hr. Støstad nevnte i debatten; men jeg går ut fra at det er tilstrekkelig at hr. Støstad har nevnt det i debatten, så man ikke behøver å sette de sakene i forslaget. Like overfor hr. Nersten vil jeg få lov å si, at jeg kan ikke forstå hverken hvor hr. Nersten har vært eller hvad han tenker på, når han snakker om at jeg skal bli stillet ansikt til ansikt med mine uttalelser ikveld, og at det skal bli en fæl dom som skal overgå mig. Jeg har forsøkt å være så moderat som man overhodet kan være i denne sak; men det må holdes mig til gode at jeg har den opfatning at ikke bare offentliggjørelse, men offentliggjørelse av forskjellige tildragelser i forbindelse med vår utenrikspolitikk og kanskje særlig Grønlandssaken, har skadet oss. Det har vært til skam for oss, og det har vært til skade for oss.

Presidenten: Hr. Støstad har gjort dette framlegget, som skulde koma som eit tillegg til tilrådinga frå presidentskapet: "Det henstilles til presidentskapet på ny å opta spørsmålet om offentliggjørelse når de spørsmål som nu kan tenkes innbragt for Haag er avgjort."

Presidenten må beda talarane um no å gjera det kort, då presidenten meiner at dette spursmål um kva stoda ein skal taka til offentleggjering og dei framlegg som ligg fyre, no er godt klårlagt.

Hr. Moseid har havt ordet tri gonger og får ordet for fjerde gongen som framleggjar.

Moseid: Hr. Hambro søkte i en litt forblommet vending å gi det utseende av, at de som uttalte sig for offentliggjørelse nu, ikke hadde det nødvendige kjennskap til saken til å kunne uttale sig. Han sa riktignok "de som uttalte

sig med størst følelse". Jeg vet ikke om han regner mine uttalelser for å være følelsesbetonet, men i ethvert fall vet hr. Hambro at jeg har deltatt i denne saks behandling her i Stortinget siden 1919 og har fulgt den med den største interesse, så der er ikke noen grunn til å fremstille det slik at vi ikke skulde ha oversikt over hvad vi taler om her. Det er også andre som har uttalt sig i samme retning som mig, som har fullt kjennskap til saken. Jeg fastholder mitt standpunkt og vil henstille til Stortinget at saken offentliggjøres. Der er efter min mening ikke noe hensyn som begrunner en videre utsettelse, og hvis forslaget fra presidentskapets flertall blir vedtatt, optar jeg det forslag jeg tidligere har antydnet.

Trædal: Eg har ikkje den minste tvil um at eg høyrer med millom dei "følelsesbetonte" som hr. Hambro sikta til, og eg har heller ikkje tenkt på å koma frå den ting. Men då vil eg konstatera at hr. Hambros svar var det me ute på landsbygda kallar eit "God dag mann - økseskaft". Eg spurde ikkje kven det var som hadde ansvaret for at det i det heile var offentleggjort noko i 1933. Eg hadde no ikkje vanskeleg for å tenkja meg i alle fall at det måtte vera Stortinget. Men eg spurde kven det var som hadde ansvaret for det utval og den form denne offentleggjering hadde fått, og det let hr. Hambro vera å svara på. Eg hadde ei viss interesse av å få greie på kven som hadde ansvaret i 1933, all den stund det er folk som ikkje på nokon måte er "kjensle-menneskior", som har sagt, at det er i grunnen offentleggjort alt som kann skada oss, det er det ufårlege som er att. Og all den stund president Hambro har sagt at utvalet skjedde i 1933 av sensasjonelle og personlege grunnar, synest det meg at eg har rett til å få svar på mitt spørsmål og ikkje ei opplesing av denne protokollen um korleis røystene fall her i Stortinget då det vart avgjort at det skulde offentleggjerast. Kven har ansvaret for forma og utvalet av det som vart offentleggjort i 1933?

Nersten: Min replikk til president Hambro falt som en begrunnelse for hr. Moseids siste tilføielse i hans forslag: "i den utstrekning presidentskapet finner forsvarlig". Jeg synes nemlig at man kan la gamle Gunnar Knudsen ligge i fred, og jeg tror de skader vårt land, alle disse debatter. De blir sikkert kjent, om de er aldri så hemmelige. Og dette med moskusoksene, at det skulde blitt referert, det er forferdelig. Det er noe alle vet skriver sig fra utenriksminister Michelet med sitt humør og det skulde aldri ha skjedd. Det var det jeg vilde påtale. Men selvfølgelig, president Hambro er en meget forsiktig mann. Han greier sikkert disse ting og mange andre ting utmerket for Norges land, om han uttrykker sig forsiktig også i fremmede land, når denne mann - så lenge han får lov - optrer på våre vegne.

Lykke: Akkurat som jeg i 1933 stemte imot offentliggjørelse, stemmer jeg idag for presidentskapets innstilling. Når jeg bad om ordet, var det ikke for å si det, det er sagt før, det som jeg skulde begrunne det med; men hr. Moseid antydnet at hvis hans forslag ikke blev vedtatt, vilde

han foreslå at denne debatt blir offentliggjort. Dersom vi nu knytter Støstads forslag til presidentskapets innstilling som punkt 2, med den motivering det har fått fra hr. Støstads og andres side, så sier jeg: vil hr. Moseid fremdeles ha denne debatt offentliggjort, da gir jeg ikke stort for hans forståelse av hvad der bør offentliggjøres og ikke bør offentliggjøres.

Presidenten: Hr. Hambro har bedt um ordet til ein stutt merknad.

Hambro: Jeg må på det mest bestemte reservere mig mot hr. Trødals gjengivelse av mine ord. Jeg sa ikke at der skjedde offentliggjørelse av sensasjonelle og personlige hensyn, men jeg sa at den ting var blitt offentliggjort som kunde virke mest sensasjonelt, - hvilket er noe helt annet, - og som muligens kunde skade ikke landet så meget som personer. Jeg gikk virkelig ut fra, at når hr. Trødal reiste dette spørsmål, var det med tanke på den meddelelse som blev offentliggjort, som inneholdt minister Wedels og hr. Hundseids forklaringer.

Trødal: Dei som var med i 1933, vil skyna at eg sikta ikkje berre til den historia, men at eg sikta til alt det som vart offentliggjort kring saka i 1933. Eg har framleis ikkje fått svar på kven som er ansvarleg, so eg får tenkja meg til det so godt eg kann, korleis det har gått for seg. Elles vil eg for min part segja, at subsidiært skulde eg gjerne vilja få høve til å røysta for framlegget frå hr. Støstad. Dersom det er råd å finna ei form for røystinga, slik at eg kann få gjera det, vilde eg tykkja det var bra.

Presidenten: Debatten um denne saki er no slutt. Det ligg fyre tilråding frå presidentskapet som lyder so:

De i stortingsbeslutningen av 30 juni 1933 nevnte referater m.v. i Grønlandssaken blir for tiden ikke å offentliggjøre.

Vidare ligg fyre framlegget frå hr. Støstad som tidlegare er referert.

Presidenten går ut frå at presidentskapet er samd i at Støstad sitt framlegg vert å rekna som andre led til tilrådinga frå presidentskapet.

Lykke: Jeg vil bare be om at man får anledning til å stemme særskilt over annet punkt.

Røysting:

1. Tilrådinga frå presidentskapet, 1ste leden, vart vedteken mot 23 røyster.
2. Andre leden, framlegget frå Støstad, vart vedteken mot 7 røyster.

Moseid: Jeg tillater mig å fremsette det før antydede forslag.

Presidenten: Hr. Moseid har lagt fram sovore framlegg:

"Innst. S. D. fra Stortingets presidentskap av 22 februar 1935 og debatten i Stortinget herom 26 februar s.å. blir å offentliggjøre i den utstrekning presidentskapet finner forsvarlig."

I motsetning til framlegget frå Moseid vil presidenten tilrå, at debatten ikkje vert offentleggjord.

Røysting:

Ved alternativ røysting millom framlegget frå presidenten og framlegget frå Moseid vart det fyrste vedteke mot 22 røyster.

Hr. Hambro inntok presidentplassen.

Presidenten: Presidenten vil efter henstilling fra utenriksministeren foreslå at utenriksråd Esmarch og byråchef Tostrup gis adgang til å overvære forhandlingene.

Votering:

Presidentens forslag bifaltes enstemmig.

Sak nr. 2.

Innstilling fra utenriks- og konstitusjonskomiteen om godkjenning av tilleggsavtale av 4 september 1934 til Handels- og Sjøfartskonvensjonen mellom Norge og Portugal (Innst. S. C.).

Komiteen hadde innstillet:

I.

Stortinget samtykker i at den i Lisboa den 4 september 1934 underskrevne tilleggsavtale til den norsk-portugisiske handels- og sjøfartskonvensjon av 13 november 1931 tillikemed notevekslinger av samme dag ratifiseres for Norges vedkommende.

II.

Det henstilles til regjeringen snarest mulig efter at traktaten er ratifisert i begge land å opta supplerende forhandlinger angående den i avtalens art 5 stipulerte prisbestemmelse for portugisiske kjøp av norsk klippfisk, så denne kan bli tilfredsstillende for norske interesser. Likeledes søkes opnådd en ordning av hetvinsimporten til Norge, som kan være i overensstemmelse med Portugals erfaringsmessige procentvise andel i så henseende. Resultatet av disse forhandlinger forelegges Stortinget snarest mulig, i alle tilfelle innen utgangen av inneværende stortingssesjon.

Nygaardsvold: Innstillingen er enstemmig, så jeg skal ikke si mange ord om den. Når jeg for min del har funnet å måtte slutte mig til innstillingen, at tilleggstraktaten med Portugal ratifiseres, så er det fordi jeg tror det vilde ha mange

uheldige følger om Stortinget nu gikk hen og nektet ratifikasjon av denne tilleggstraktat. Jeg kan imidlertid ikke tilbakeholde den bemerkning, at det er mange ting å utsette på denne traktat, og jeg tror også at det er flere end mig i komiteen som sitter med den følelse, at hvis vi ikke var absolutt nødt og tvungen, så vilde vi ha kastet hele traktaten ut gjennom vinduet. Det kleber så mange mangler ved den, men på den annen side kan forkastelse medføre, som jeg før har sagt, ulemper for oss på forskjellig hold, så jeg for min del har ikke våget å stemme mot ratifikasjon. Jeg er opmerksom på de fordeler som der vil bli pekt på, nemlig først og fremst det at vår skibsfart vil bli behandlet "nasjonalt", som man kaller det, i Portugal, at vår skibsfart vil bli fritatt for de veldige tilleggsavgifter som Portugal har funnet sig beføiet til å legge på vår skibsfart. Jeg er også opmerksom på, at ved denne tilleggsavtale kan vi være sikret å få omsatt en del av vår klippfiskproduksjon, men på samme tid har jeg ikke kunnet lukke øinene for enkelte andre bestemmelser i traktaten, som er så lite smakelige, at det har vært ytterst vanskelig for mig å gå med på ratifikasjon. Det jeg sikter til er for det første den måte som Portugal har optrådt på, det at det uten videre har krenket mestbegunstigelsesprinsippet så det er en saga blott - ikke bare i denne traktat, men jeg tror det vil ha følger for andre traktater. Dessuten den ting at Portugal har truet sig til å få inn bestemmelser i traktaten, som forplikter oss til å innføre et visst kvantum av det som Portugal fortrinnsvis eksporterer, nemlig av hetvin, et kvantum som i alle fall overstiger det som vi har forbrukt i de senere år. Jeg skal i anledning av det få lov å innskyte, at det i proposisjonen står anført, at Vinmonopolet mener at de kunde få folk til å forbruke dette kvantum. Andre opplysninger har ikke Stortinget, og andre opplysninger har heller ikke komiteen. Vi har våre tvil om hvorvidt Vinmonopolet makter å få folk til å drikke op all denne portvin, det er så, men vi får ta for godt den lille korte bemerkning uten bilag, som er anført i proposisjonen, at Vinmonopolet mener de skal kunne få folk til å drikke op dette store kvantum. Dessuten er der en annen ting ved den vinklausul, det at Portugal har opnådd å få fastsatt en minstepris på sin vin, mens prisen på vår klippfisk skal rette sig efter verdensmarkedets pris, som det heter i traktaten, og det vil det vel vise sig ytterst vanskelig å få fastslått slik at det kan være til fordel for våre klippfiskprodusenter. Det er godt mulig at man nu, efter at traktaten er ratifisert i begge land, kan opta forhandlinger om disse ting, men når man vet hvilke store anstrengelser det gjøres fra andre klippfiskproduserende land for å få selge sin fisk, og at man likefrem, kan jeg si, dumper, selger klippfisken til dumpingpriser, så vil både bestemmelsen om markedsprisen og bestemmelsen om kvantumet kunne bli nokså illusorisk. Disse ting har gjort at jeg har vært i stor tvil om hvorvidt jeg skulde stemme for ratifikasjon, men jeg har allikevel funnet å burde stemme for den, i særdeleshet med henblikk på II i innstillingen, hvor vi sier - den er ikke referert enda, men jeg kan bare referere det - at der må øieblikkelig optas nye forhandlinger med Portugal. Det er en ting som har gjort at jeg har funnet å måtte gå med på ratifikasjon, som jeg vil få lov å

nevne, og det er den agitasjon som vil bli satt i gang hvis f.eks. Stortinget gikk hen og nektet ratifikasjon, en agitasjon som vilde medføre skade for det anstundende Lofotfiske. Jeg er redd for at den agitasjon kunde bli i den grad ondartet, at det vilde skade oss mer enn vi har overblikk over nu. Derfor har jeg funnet å måtte stemme for ratifikasjon, men det er ikke med noe lett hjerte at jeg går hen og stemmer for ratifikasjon av en handelstraktat som er så lite til vår fordel som denne tilleggstraktat er.

Presidenten: Der er tegnet en lang rekke talere, og presidenten vil foreslå at tiden for de talere som herefter tegner sig, blir begrenset til inntil 5 minutter - og anser dette for enstemmig bifalt.

Handberg: Jeg kan i det store og hele slutte mig til hvad hr. Nygaardsvold har uttalt. Jeg er en av dem i komiteen som har vært meget misfornøid med traktaten, og således gjerne hadde sett at jeg kunde ha stemt imot ratifikasjon, men det er forholdet til våre fiskerier, våre interesser der som har gjort, at jeg har kunnet slutte mig til innstillingen. Det er jo slik, som hr. Nygaardsvold også uttalte, at det er skibsfarten som særlig er tilgodesett gjennom traktaten, og det har jo også sin store betydning, men det er også det vesentlige. Når det gjelder klippfiskimporten, er der fastsatt i traktaten en kontingent av minst 40 pct. av Portugals samled import - procenten er kanskje bra tilfredsstillende, for den stemmer med hvad eksporten før har vært, men det er prisbestemmelsene som jeg har funnet å være helt utilfredsstillende. Vi vil ha det tolket slik, at prisen skal være den vårt land kan opnå på andre markeder enn det portugisiske, mens Portugal tolker det derhen, at det er den pris de kan opnå å kjøpe klippfisk for på det åpne marked. Det vil si de samme som, at hvis der føres inn partier til dumpingpriser, så kan det danne grunnlaget for den pris vi skal få for vår klippfisk, og det er absolutt utilfredsstillende. Derfor har vi i innstillingen fått et II som peker på, at der må tas op nye forhandlinger.

Det er en bestemmelse i artikkel 7 som jeg har tenkt en del på og studset litt ved, men da utenriks- og statsministeren har gått god for den tolkning som vi har fått, og som vi har referert i innstillingen, skal jeg ikke nærmere omtale det. Betenkeligheten har gått ut på, at vi har vært i tvil om vi kunde ordne med våre indre anliggender uten at Portugal kunde blande sig i det.

Så er det den store import av hetvin. Det har hr. Nygaardsvold vært inne på, og jeg er enig i hvad han har uttalt der. Man skal traktatmessig være bundet til å innføre ca. 1/2 million liter mere hetvin enn det som sedvanlig nu har vært innført i det siste. Det er et ganske stort kvantum, og vi skal også være opmerksom på, at importen av hetvin år for år har gått ned, så hvis det skal fortsette med samme nedgang herefter, vil altså det kvantum som man får tilovers her, stige for hvert år. Jeg må spørre: Tenker Regjeringen på å komme med forslag om, hvor man skal gjøre av all denne hetvin som blir

tilovers? Tenker f.eks. Regjeringen på å komme med forslag om tvangsdriking av hetvin? Jeg har sett i avisene at Portugal har pekt på at Møre og Mørebyene drikker altfor lite hetvin. Vil der bli gjort noe fra Regjeringens side for å få Møre og Mørebyene til å ta et større kvantum?

Det er også et annet forhold jeg vil nevne. Det er forholdet til den innenlandske vinproduksjon. Hvorledes skal det bli med den, når det skal bli en sådan oversvømmelse av utenlandsk hetvin? Fra Regjeringen foreligger der intet om, hvad man skal gjøre for å hevde den innenlandske produksjon i konkurransen med all den hetvin som føres inn fra Portugal. Men spørsmålet om støtte av den innenlandske vinproduksjon mener jeg rettst må bli reist her i Stortinget, når man i dette får til behandling beretningen om Vinmonopolets virksomhet - jeg tror det rettst hører hjemme der. I grunnen er jo det et prisspørsmål. For den frosne fruktvin - den som holder 18-19 pct. alkohol - har Vinmonopolet fastsatt en utsalgspris av kr. 2,75 pr. flaske. Denne salgspris fremkommer ved at produsenten får kr. 1,30 pr. flaske, avgift til staten 32 øre pr. flaske, Vinmonopolets fortjeneste kr. 1,30 pr. flaske, det er 70 pct. av hele verdien. Det må kunne tas op til overveielse om ikke Vinmonopolet kan nøie sig med en mindre fortjeneste, slik at produsenten får bedre betaling for varen. Produsenten betaler jo også en avgift gjennom toll på sukker, og man skal huske på hvad også det utgjør. I 1929 er verdien av bær og frukter for hele landet opgitt å være ca. 20 mill. kr. Med tilvirkning efter siste opgave av 470 000 liter fruktvin medgår bær og frukter for ca. 47 000 kroner, så prosentandelen er ikke så stor. Men jeg mener at de spørsmål som står i forbindelse med dette, må tas op av Regjeringen, slik at Stortinget får si et ord med om hvad støtte den innenlandske vinproduksjon skal få, når det skal bli en sådan masseinnførsel av utenlandsk hetvin. Forresten kan man også komme tilbake til dette spørsmål når Regjeringen efter II i innstillingen har optatt forhandlinger med Portugal om endringer i traktaten. Resultatet av disse forhandlinger skal jo forelegges for inneværende års Storting, og da kan det også gå an å komme inn på dette spørsmål. Når det skal optas forhandlinger, så mener jeg for min del at det bør ikke skje bare gjennom vår representasjon i Portugal, men det må sendes ut representanter for næringslivet som forhandlere.

Anton Jenssen: Jeg må ærlig tilstå at denne affæren er noe av det kjedeligste, noe av det mest vriene jeg har stått overfor, men det har vel sin vanskelighet, og det vil vel formodentlig også være liten nytte i å si, at den traktat som her er forelagt, vil jeg ikke være med å stemme for og godkjenne. Den eneste forklaring jeg kan prøve å gi mig selv - og jeg tror ikke jeg er alene om det - er, at slik som innstillingen foreligger, slik som den er skrevet fra komiteens side og slik som konklusjonen er formet fra komiteens side, så må vi få lov til å opfatte det slik, at I, som riktignok sier at vi godkjenner traktaten, tas tilbake igjen i II, idet det der sies at vi er misfornøid med den, at vi vil ikke ha den, og at vi anmoder Regjeringen om å opta forhandlinger om en ny traktat på nye betingelser. Jeg må få lov til å uttale det så tydelig: I formen er I en ratifikasjon, i realiteten er II en

forkastelse. Under den forutsetning er jeg med på å stemme for den foreliggende innstilling.

Vi kan ikke se bort fra at denne traktat, dens form og dens innhold, har skapt en storm av ergrelse ut over landet. Både til Stortingets avholdsgrupper, til Avholdsfolkets Landsnevnd, og jeg går ut fra også til Stortinget ellers, er det kommet en rekke protester fra møter og fra folk utover det hele land mot denne traktat.

Jeg har noen få bemerkninger å gjøre til visse punkter i denne overenskomst. Det gjelder særlig det som vedrører vinimporten og hvad der står i forbindelse med den. De fordeler som det er hevdet at vi opnår, særlig når det gjelder skibsfarten, skal jeg ikke komme inn på, jeg er ikke egentlig fagmann på det område. Det annet har jeg vært nødt til å studere litt. - Det er for det første den ting som er almindelig kjent, til almindelig forargelse, at traktaten forplikter oss til å kjøpe ca. 600 000 liter hetvin mer enn det norske folk vilde drikke i 1933. For det annet forplikter traktaten oss til å betale mer for hele det kvantum som skal kjøpes, enn det man før har betalt, eller kunde få det for i det åpne marked. For det tredje er det hendt en ting, nemlig at Vinmonopolet har nedsatt prisen på den portugisiske vin, den vin det her er tale om, med 20 øre pr. flaske. - Vi har forpliktet oss til de to første ting. Med hensyn til den tredje ting, det å nedsette utsalgsprisen for vinen, har jeg spurt i Vinmonopolet om denne nedsettelse er skjedd efter ordre fra Regjeringen. Jeg har naturligvis ikke fått noe direkte svar på det spørsmål. Jeg var på det rene med at man ikke vilde eller ikke kunde svare på det. Jeg fikk naturligvis det svar, at prisen er satt ned forat vi kan få omsatt det økede kvantum som vi skal kjøpe. Men i andre forbindelser er det også sagt at portugiserne under forhandlingene har hevdet og stadig hevder overfor våre forhandlere at Vinmonopolet, Staten, Norge, holder for høie priser på den portugisiske vin, og derfor drikker ikke det norske folk nok portugisisk vin. Følgelig går det an å anta at der er et tredje krav, som riktignok ikke er kommet inn i traktaten, om at Norge skal vær så god sette ned prisen på vin.

Disse tre ting tilsammen gjør at her er vi inne på et nytt spørsmål, som jeg synes vi i denne forbindelse gjerne kan ta op til drøftelse, selv om avgjørelsen må komme i en annen forbindelse, og det er det spørsmål som også utenrikskomiteen i sin innstilling ganske riktig er inne på: Er det riktig at Vinmonopolet - Statens institusjon - som er opprettet i, jeg kan gjerne si, kontrolløiemed, som et ledd i edruelighetspolitikken i landet, skal brukes som et kompensasjonsledd i vår almindelige handelspolitikk? Dernæst: Er det forretningsmessig riktig å bruke Vinmonopolet på den måte som her er skjedd? Hvis det skal gjøres, vil det da ikke være forretningsmessig riktig å føre op det tap som statskassen har av å inngå slike traktater, det direkte tap som statskassen har ved det mindre overskudd som Vinmonopolet kommer til å gi? Jeg har foretatt en beregning på nært hold som viser at traktaten koster Vinmonopolet, det vil si statskassen, for det første i forhøiet pris ca. 109 000 kroner. Den koster Vinmonopolet i prisnedslag med 20 øre pr. flaske, grunnlagt på omsetningen 1933, 350 000

kroner, og vi må regne med at den kvote vi må kjøpe mere enn vi solgte forrige år, på 600 000 liter, koster Vinmonopolet ca. 400 000 kroner. Det er 860 000 kroner. Men så har Vinmonopolet opnådd en økonomisk fordel i at det kan regne sig større fortjeneste av privatimporten. Det er i Vinmonopolet beregnet til 122 000 kroner. Det betyr en samlet netto-utgift for Vinmonopolet på tilsammen 750 000 kroner, 3/4 million. Jeg tror ikke det slår til. Jeg har fått støtte fra kyndig hold i Vinmonopolet for, at vi kan regne med at den affære koster Vinmonopolet, er en direkte utgift for statskassen, fordi den vilde gått inn i statskassen ellers, hvis vi ikke hadde fått dette.

Nu skal jeg ikke ta op det spørsmål om disse penger er vel anvendt i forhold til de fordeler vi opnår ved traktaten, jeg vil ikke reise det spørsmål. Men det spørsmål jeg vil reise, er: Er det riktig å bruke denne statsinstitusjon, Vinmonopolet, på den måte som gjort her? Vilde det ikke være riktig regnskap, riktig bokføring, å si: Vinmonopolet får regne ut hvor meget man taper på denne traktat, og så får man føre det over på statskassen for øvrig som en handelspolitisk utgift, slik at vi kan få kapitalisert det? Nu er det Vinmonopolet som gjennom denne mindreinntekt må betale handelstraktaten. Nu er jeg på det rene med at det kan innvendes at det er ikke sikkert at det blir tap fordi om Vinmonopolet slår ned 20 øre pr. flaske vin, det kan hende det selger så meget mere. Ja, det selger vel kanskje mere av denne vin, men så går jeg ut fra - jeg får ialfall håpe det - at det selger så meget mindre av annen vin, av annen rusdrikk, og så har vi tap på de andre konti. Følgelig har vi tap allikevel. Og har vi ikke tap på den ene eller den annen vin- eller brennevinssort, men det virkelig blir øket salg, er vi kommet derhen - som også utenrikskomiteen meget riktig har vært inne på i sin innstilling - at det er en meget betenkelig vei å slå inn på en prispolitikk som fører til øket salg, til alkoholisering av det norske folk, av hensyn til våre traktater. Det er et meget stort sosialt spørsmål, og det er i hvert fall en politikk som ikke Vinmonopolet må følge, og som ikke Stortinget bør gi sin billigelse til at vår utenrikspolitikk skal følge.

Jeg har til min store forbauselse - og det har formodentlig gått andre som mig - lest et telegram i avisene utover landet, en uttalelse av den portugisiske minister i Oslo. Telegrammet har stått i avisene nu lørdag. Den portugisiske minister i Oslo uttaler sig om handelstraktaten med Portugal, og i slutten av sin avisuttalelse truer han visse kretser i vårt land. Han skriver bl.a.:

"På den annen side konstateres det, at de portugisiske viner ikke er gjenstand for fri avsetning i Norge, men flere kommuner, som offentlig boikotter de portugisiske viner og det endog distrikter, som nærmest lever av den portugisiske klippfiskimport."

Jeg går ut fra at Møre-byene og Møre- distriktene og Vestlandet for øvrig er særlig fornøid med den uttalelse. Så fortsettes det: "Det vilde være lett å gi preferanser til de norske eksportdistrikter, som vet og forstår de plikter som følger med gjensidighet, heter det til slutt."

Det vil altså si at her får vi servert, at hvis bare kommunene utover landet og folket utover landet, spesielt i fiskeridistriktene, gir tilstrekkelig med bevillinger og drikker tilstrekkelig med portugisisk vin, så vil portugiserne i hvert tilfelle se på det på en velvillig måte. Det er visst ikke noe å si på det fra det hold, men det som det må nedlegges innsigelse mot, og det som man særlig sterkt må presisere, er at vår utenrikspolitikk på dette område ikke må følge de linjer som her er fulgt: at den prispolitikk man følger, nødvendigvis skal lede til større forbruk av rusdrikk i Norge. Det jeg synes er det verste ved denne historie, er ikke så meget de kjedelige former, de formelle ting ved denne traktat, men det er de konsekvenser det har, nemlig at Vinmonopolets styre er tvunget inn på den linje å nedsette prisene. Vår edruelighetspolitikk, vår rusdrikkpolitikk, vil jeg nærmest kalle det, i det hele her i landet, bør gå ut på å forhøie prisene. Det har vist sig i våre naboland at et av de beste midler til å heve edrueligheten og til å minske rusdrikkomsetningen, er forhøiede priser. Jeg henviser både til Sverige og Danmark, især Danmark.

Under den forutsetning som jeg nevnte til å begynne med, at det å stemme for komiteens innstilling her, i realiteten er en underkjennelse, idet Regjeringen anmodes om straks å opta forhandlinger om en annen traktat, inneholdende gunstigere bestemmelser for vårt land enn disse generende bestemmelser hvorved vi forpliktet og ikke de andre, og en traktat som ikke følger den samme linje som vi dessverre har måttet følge i vintraktatpolitikken helt siden 1909 - bedrøvelig ihukommelse - ja både i 1909, 1921 og 1923, at vi stadig bare skal stå med bøiet rygg, særlig overfor vinlandene - under den forutsetning at denne godkjennelse faktisk er en forkastelse, stemmer jeg for innstillingen.

Presidenten: Der er tegnet en meget lang rekke av talere, og presidenten vil foreslå at taletiden for dem som herefter inntegner sig under denne debatt, innskrenkes til inntil 2 minutter. Presidenten anser dette forslag enstemmig bifalt.

Hundseid: Jeg er klar over at det ikke er så greit å drive handelspolitiske forhandlinger i denne tid. Den handelspolitiske situasjon ute i verden er så vanskelig som den kan bli, og Regjeringen har derfor på dette område en uhyre vanskelig oppgave. Vår handelspolitiske stilling er meget utsatt, med våre store eksportnæringer og med vår store skibsfart. Jeg er derfor helt på det rene med de svære vanskeligheter som Regjeringen har å kjempe med når det gjelder disse spørsmål. Men jeg er ikke så sikker på om ikke stats- og utenriksministerens velkjente liberalistiske innstilling gjør, at man tør by oss ting som man vilde være mere forsiktig med under en mere nasjonalt innstillet regjering. Når Regjeringen har gått med på det traktattillegg med Portugal som vi behandler ikveld, er det som nevnt både i proposisjonen og innstillingen, vesentlig av hensyn til skibsfarten, det er for å støtte vår skibsfart i en vanskelig tid at vi næsten er tvunget til å ratifisere denne traktat. Jeg er nok opmerksom på at hensynet til fiskeriene også spiller sterkt inn, men som jeg

straks kommer tilbake til, de fordeler som fiskeriene opnår er etter min mening nokså tvilsomme. Det er hensynet til skibsfarten som har vært avgjørende, såvidt jeg forstår både proposisjonen og innstillingen. Jeg vil gjerne strekke mig lengst mulig når det gjelder vår skibsfart; skjønt utpreget landkrabbe har jeg alltid følt mig stolt over vår prektige handelsflåte og over det ry som våre skib og vår sjømannsstand nyter på alle hav og i alle farvann, og jeg har alltid syntes godt om Bjørnsons linjer, "Vår ære og vår makt, har hvite seil oss bragt." Og dog er jeg i den senere tid begynt å føle noe som ligner engstelse, når det gjelder vår store handelsflåte, engstelse for at det allikevel kan ha to sider, dette å ha en flåte som er så uforholdsmessig stor i forhold til vårt eget behov. Og når jeg har lest denne proposisjon og denne innstilling som vi nu behandler, er ikke min engstelse blitt mindre. Jeg ber om ikke å bli misforstått. Jeg er fullt opmerksom på den veldige betydning som vår skibsfart har, og jeg anerkjenner og beundrer den innsats som er gjort av vår sjømannsstand fra nederst til øverst. Men det jeg vil ha sagt med dette er, at også denne sak etter hvert mer og mer begynner å få to sider. Når det gjelder den relative størrelse av handelsflåten, tonnasje i forhold til folkemengden, er vi meget langt foran alle land. Dette har, og med rette, vært vår stolthet, men vi må ikke være blinde for, at etter hvert som de handelspolitiske forhold utvikler sig videre som de har gjort i de senere år, holder vår store skibsfart på å gjøre oss meget sårbare og derfor svake i forhold til våre handelspolitiske forhandlinger og i forhold til opbyggingen av landets nasjonale produksjon og landets nasjonale arbeidsliv i det hele. I engstelsen for å skade vår skibsfart mister man, har jeg inntrykk av, noe av den styrke, den slagkraft og den pågåenhet som i denne tid er mere nødvendig enn noensinne, om vi skal kunne vareta våre egne produksjonsinteresser og våre egne eksportinteresser. Jeg er klar over at dette kanskje er kjettersk tale, og jeg sier det ikke på noen måte som noen kritikk. Jeg hadde ikke engang tenkt å nevne det, - det er tanker som jeg har hatt hos mig selv, men dette er jo et hemmelig møte, og vi bør vel her kunne tenke høit. Og når jeg har lest denne proposisjon og denne innstilling, må jeg si at det for mig er nokså nedslående dokumenter. Jeg er klar over at skibsfarten opnår fordeler, men hvad må vi ikke betale? Når det gjelder de innrømmelser som er gjort våre fiskerier, er alt relativt, både kvote og pris; men når det gjelder vårt forhold til den portugisiske vin, så er alt absolutt, både mengde og pris. Portugal har sikret sig på alle måter. Jeg synes det er et stivt stykke at vi skal tvinges til å importere ca. 600 000 liter portvin pr. år mere enn vi har bruk for. Vår portvinimport har sunket jevnt og sikkert nedover i den siste årrekke, mens vi samtidig har oparbeidet en hjemmeproduksjon av vin som har skaffet mange, ikke minst i bygdene, arbeide og sysselsettelse. Her har på dette område vært en gledelig utvikling i den senere tid. Vi har også vår egen spritindustri og dens grunnlag å ta hensyn til; men nu må vel Vinmonopolets prispolitikk legges slik at bruken av den utenlandske vin skal stige igjen, og da er det ikke senere så godt å snu smaken. Jeg synes dette er en sørgelig historie. Jeg synes gjerne Portugal

kunde fått en kvote på 80-90 % av vårt hetvinsforbruk, da vilde vi ialfall stått fritt og sloppet å drikke portvin til overmål. Men det system som traktaten fastslår er av det onde. Jeg synes næsten det er noe av en ydmygelse dette å tvinges til å kjøpe mer enn vi har bruk for. Når det gjelder klippfisken, da har pipen en annen lyd, da er det kvote i forhold til forbruket. Vi kjenner alle til den veldige nasjonale opbygning og den svære nasjonale ekspansjon som i denne tid finner sted i Portugal, landet kjører frem for fulle seil, når det gjelder nasjonal produksjon. Hvem vet hvor lenge det er før de fisker det meste av fisken selv? Og verdensmarkedets pris er også så sin sak i denne dumpingens tidsalder. Jeg synes vi er klemt nok så godt til veggs.

Traktaten er ikke bra for oss, og det som jeg næsten synes er det verste, er artikkel 7. Hvis denne i oversettelse skal leses som almindelig norsk, synes jeg det er klart at vi hverken kan forhøie tollene eller legge omsetningsavgift på de varer som er regnet op. Der står jo i den artikkel 7 følgende: "Den norske regjering forplikter sig til, så lenge nærværende tilleggsavtale varer, ikke å pålegge noen som helst annen eller høiere toll, indre avgifter eller restriksjoner enn de som for tiden anvendes på følgende produkter som har sin oprindelse fra Portugal eller dets kolonier," - og så regnes op de varer som det her gjelder. Nu er jeg klar over at Utenriksdepartementet i to skrivelser til komiteen har søkt å fortolke artikkelen. Men de to skrivelser er dessverre stikk motsatte, og de slår hverandre fullstendig ihjel. Den første lyder slik: "Under henvisning til Deres skrivelse av 1 ds. har jeg den ære å meddele at uttrykket "indre avgifter" i art. 7 i ovennevnte overenskomst omfatter også omsetningsavgift. For utenriksministeren C.I. Smith." Der er det jo ganske klart og tydelig sagt fra at omsetningsavgift er regnet med. Men så er der senere fra statsministeren kommet en annen skrivelse, og i den hevdes der at det motsatte er tilfelle. Skrivelsen er så lang at jeg - for å spare tid - skal avstå fra å citere den. Men efter denne siste skrivelse fra statsministeren må man vel kunne gå ut fra at vi kan gå til omsetningsavgift uavhengig av artikkel 7. Jeg vil gjerne høre en utvetydig uttalelse fra stats- og utenriksministeren om dette ganske centrale og viktige spørsmål. Hvis det er så at det kan være tvil her, vil jo traktaten binde oss på en måte som jeg for min del synes er nok så ydmygende.

Når jeg har tenkt å stemme for ratifikasjon, så er det ikke med lett hjerte; men når jeg allikevel stemmer for det, er det fordi det i innstillingen henstilles til regjeringen å opta supplerende forhandlinger med Portugal, og at resultatet av disse forhandlinger skal forelegges Stortinget i inneværende sesjon. Jeg går derfor ut fra at saken kommer tilbake til Stortinget i år, og at vi da skal ta endelig standpunkt til traktaten. Det er under den forutsetning jeg stemmer for ratifikasjon.

Statsminister Joh. Ludw. Mowinckel: Jeg vil begynne med å svare på det siste spørsmål angående artikkel 7 som den ærede representant hr. Hundseid reiste, og jeg vil da si at den

forklaring som inneholdes i det av mig undertegnede svar, er Utenriksdepartementets autentiske fortolkning av spørsmålet om omsetningsavgift. Smith hadde misforstått spørsmålet, han trodde det knyttet sig til spesial-omsetningsavgifter for disse varer, og slike spesial-omsetningsavgifter som rammer den enkelte vare, vil ikke kunne pålegges; men en almindelig omsetningsavgift som rammer alle varer likt kan ikk hindres ved en traktat som dette, det er ganske klart og utvilsomt.

Hvad nu selve avtalen angår, ja, så er her falt mange strenge ord, og hr. Nygaardsvold brukte det uttrykk, at hvis man ikke var nødt og tvunget til denne avtale, så vilde han gjerne kaste den hele ut igjennem vinduet. Ja, det er vel alle nordmenns stilling til den avtale: Hvis man ikke var nødt og tvunget, vilde man aldri ha inngått på denne tilleggsavtale med Portugal. Spørsmålet er bare om vi var nødt og tvunget, og det avhenger i høi grad av hvorledes man bedømmer de viktige deler av vårt næringsliv som det her gjelder. Hvis man ser på den norske skibsfarts stilling idag, på vår store handelsflåtes betydning med de øine som hr. Hundseid ser på den efter hvad han uttaler idag, så var man kanskje ikke gått til denne handelsavtale. Jeg priser mig derfor lykkelig at det var jeg med mitt syn som satt i Utenriksdepartementet og ikke hr. Hundseid eller hans parti, for skulde vår handelsflåtes stilling i vårt land bedømmes på den måte, så vilde det se dårlig ut her i landet. Også nu i de vanskelige tider bringer vår handelsflåte inn til landet omkring 400 millioner kroner, og det er ikke minst den som gjør at vi i motsetning til mange andre land står så godt i den internasjonale handel. Når vi har sloppet valutacentral og alle de plager som følger med streng valutakontroll, skyldes det ikke minst det som den norske handelsflåte ennu bringer Norge. Sandelig er det trist at vi er kommet så langt, at man fra denne talerstol bruker de ord om den norske handelsflåte som er falt her i dag. Men vel, om det kan og må naturligvis opfatningene være forskjellige, og jeg vil ikke prøve å overbevise hr. Hundseid om at hans opfatning efter min mening er dypt uriktig og også dypt urettferdig like overfor alt det som under norsk flagg bringes landet av velstand, av velferd og lykke og av arbeide. Handelsflåtens stilling er vanskelig, men nettop handelsflåtens vanskelige stilling har gjort at vi i denne sak i forholdet til Portugal har vært i den tvangsstilling vi har vært i. Her tales om at vi har bragt store ofre, men man undervurderer noe hvad vi har fått for de ofre. Offeret er stort, ikke så stort som man vil gjøre det til rent økonomisk, men offeret er stort, for det er så usmakelig, - måten, det som betinges er så usmakelig. Men måler man verdien, så er ikke offeret så stort som man vil gjøre det til; for for handelsflåtens vedkommende betegner det jo efter hvad der foreligger her på trykk mangfoldige ganger de beløp som landet må ofre. I direkte utgifter regner Rederforbundet at vi vinner 6 millioner kroner ved at vi har fått denne avtale istand, og hvor det gjelder hvad flåten seiler inn på portugisiske havner i årets løp, dreier det sig om en sum av 12 millioner kroner. På disse havner å være anderledes og dårligere stillet enn de øvrige store sjøfartsnasjoner, det vilde være en uholdbar stilling. Derfor var det i virkeligheten - og meget naturlig - at det var

sjøfartsspørsmål som drev denne avtale frem. Vi var forarget og gjorde hvad vi kunde for å hevde det syn at mestbegunstigelsesavtalen skulde automatisk ha bragt oss de samme fordeler som England, Holland og Frankrike har betalt særskilt for å opnå disse fordeler, vi forlanger at også Norge gjør det samme. - Jeg behøver ikke å gjennemgå historien, jeg behøver ikke å gjennemgå den prosedyre vi førte og alt det. Resultatet var til syvende og sist at vi måtte følge de store lands eksempel og gi kompensasjoner for at vi skulde få likeberettigelse med dem hvor det gjaldt vårt flagg.

Det har vært sagt om Portugalstraktaten, at vi er dårligere stillet og er blitt dårligere behandlet enn våre naboland. Å nei, heller ikke det er riktig. Sverige har ikke de samme interesser på Portugal som oss. For det første står Sverige i det som idag merkelig nok kalles for en heldig stilling: Dets handelsbalanse med Portugal er ugunstig, Portugal selger mer til Sverige enn Sverige selger til Portugal. Allerede av denne grunn har Sverige lettere for å forhandle med Portugal enn vi, men dertil kommer enu en ting: Sveriges eksport til Portugal er spredt på mange artikler. Sverige er neppe sårbar. Vår eksport til Portugal er konsentrert om en livsartikkel, klippfisk. Og hvad Sveriges skibsfart angår, så er det ganske betegnende at mens Norge hadde anløp i portugisiske havner med over 500 skib i 1933 og en tonnasje på over 1 million bruttotonn, så hadde Sverige ikke mer enn 64 skib og en tonnasje på omkring 150 000 tonn. Man forstår at vi hadde vanskeligere for å forhandle enn Sverige hadde det. Portugal er intet lett land å forhandle med. Det er meget selvbevisst, og det kjenner når det forhandler, meget vel sin styrke. Ganske betegnende er det at det tok over 1 år før Portugal fikk en traktat istand med Frankrike. Det har vært meget vanskelig å få en ordning istand mellem Portugal og Brasilia til tross for det nære slektskap som binder Portugal til Brasilia. Og hvad vårt eget naboland Danmark angår, så har det den dag idag ikke fått en ordning, til tross for at Danmark har hatt en av sine aller beste diplomater, Oldenburg, som er vel kjent i Oslo, liggende i Lissabon i over et halvt år. De klippfiskfolk som nettop har vært der nede, fortalte at Oldenburg regnet med å måtte ligge i Lissabon enu to måneder. Slik er bakgrunnen for denne avtale. Tror man at vi var glade over å måtte gå til kjøpeplikt i den utstrekning som vi måtte for portvinen, så tar man feil, men der var opriktig talt ingen vei utenom. Vi kunde latt forhandlingene strande, men hvordan vilde da stillingen ha vært? Hele vår handelsflåte discriminert i Portugal, og hvad der var kanskje verre enn det: Vår klippfiskhandel med Portugal totalt ødelagt. Dette er ingen påstand, det bekreftes av den samtale som utenriksdepartementet forleden dag hadde med de to klippfiskfolk som var spesielt sendt ned for å orientere sig med hensyn til de portugisiske forhold. De sa at efter at Island er trengt så sterkt ut av Spania, har Island med all mulig kraft kastet sig over det portugisiske marked, trykket prisene slik der, at hvis vi ikke hadde hatt denne avtale, var vår klippfiskhandel på Portugal blitt komplett ødelagt.

Ja, sier man, men avtalen har jo ikke så stor betydning, for klippfiskens. Jo den er av avgjørende betydning fordi den portugisiske regjering føler sig sterkt forpliktet til bestemmelsen om de 40 pct. I den rapport som disse to klippfiskfolk har sendt inn, uttaler de sig på følgende måte: "Da vi i høst fikk vår nye traktat med Portugal, var stillingen nærmest prekar, og hadde vi ikke fått vår traktat, vilde vi sikkerlig blitt næsten trengt helt ut av vårt gamle hovedmarked Lissabon. I og med vår traktat er vår stilling blitt sterkt forbedret." Vi har denne bestemmelse for de 40 pct. at prisen skal være verdensmarkedets pris, og denne bestemmelse har voldt adskillig strid og adskillige vanskeligheter, men så sterkt føler den portugisiske regjering sig dog forpliktet til bestemmelsen om de 40 pct. at den har tilstått norsk fisk en pris som ligger 2 sh. pr. vekt over den pris som Island får, og efter hvad disse to klippfiskfolk opplyser om, representerer det en direkte sum til fordel for Norge av omkring 540 000 kroner, og jeg tror vi gjør rett i å trekke disse 540 000 kroner fra de 7-800 000 kroner som hr. Jenssen belastet vårt portvinskjøp med. Slik er stillingen, og sett i sammenheng tror jeg at vi tross alt må være relativt fornøid. Forholdet er jo dessverre det, at hele den internasjonale handelspolitikk er blitt en kamp om å gi og å få. Og dette er jo ikke det første land med hvilket vi har måttet inngå kjøpepliktsavtale. Vi har en rekke avtaler, hvor vi er forpliktet til å kjøpe. For Frankrikes vedkommende har vi jo måttet gå så langt at den norske regjering har måttet garantere et visst kjøp - 7-8 millioner francs - ut over det kjøp som finner sted av franske varer. Hvis vi ikke når op til det kjøp, så nedsettes de kontingenter som vi har rett til i Frankrike. Sådan er den sørgelige utvikling av moderne handelspolitikk, og hvad nu særlig vår fisk angår, så befinner den sig jo virkelig i den største fare, og det er et meget stort spørsmål om man ikke blir nødt til, for å oprettholde vår produksjon, å gå til ekstraordinære forholdsregler. De efterretninger vi har fra Italia er jo ikke bra. Kvoten for vår import av stokkfisk - og for hele vår stokkfiskhandel gjelder det dens varen eller ikke-varen - er nedsatt til 20 pct. for Italias vedkommende. Hvis det skal vedvare, så vil det inntre meget alvorlige forhold i våre fiskeristrøk. Og vi kan være evig takknemlig for, at vi dog har sikret ett såvidt stabilt marked som vi ved denne avtale har sikret oss i Portugal. Det var igår i Utenriksdepartementet andre folk, andre fiskeriinteresserte, nemlig de som direkte representerte stokkfiskhandelen, og de sa, at hvor galt det enn var med Italia, så må vi være lykkelige over, at det var opnådd såvidt gode betingelser med Portugal og Spania for klippfiskens vedkommende.

Hvad det store portvinskjøp angår, er det meget beklagelig - jeg er sikkerlig ikke den som sist beklager det; men vi må huske på, at dette er Portugals mest levende interesse. Som det for oss brenner, når det gjelder fiskeeksporten, så brenner det for Portugal når det gjelder portvinen, og det de har krevet er dog - tross alt - ikke mere enn gjennemsnittet av det de har solgt til oss i de siste år, og så sent som inntil 1930 var importen oppe i 30 000 hektoliter. Det Portugal ut fra sitt syn vilde verge sig imot det er, at det skulde tape det norske

portvinsmarked. Men nettopp denne Portugals sterke interesse med hensyn til portvinen gjør, at vår stilling på dette punkt er ganske sterk. Det er naturligvis riktig som hr. Jenssen sier, at det er beklagelig at Vinmonopolet er blitt et slikt apparat i vår handelspolitikk; men derved er intet å gjøre. Det er ikke oss som har gjort det først og fremst til et apparat i vår handelspolitikk - det er utlandet. Utlandet vet meget godt at hele vår vinhandel er koncentrert i et statsmonopol, og de vet meget vel å utnytte det. Det er hele det system som vi har anvendt for vår vinhandel som har gjort at Vinmonopolet er blitt til et slikt apparat og det undgår vi ikke - det kommer til å banke på vår dør både hvor det gjelder Spania og Italia - vi kan være ganske sikre på det - og hvor det gjelder Frankrike; det har allerede atter banket på vår dør. Vi kan ikke sjalte Vinmonopolet ut som et ubrukelig ledd, når det gjelder vår handelspolitikk - det er dessverre altfor brukbart, utlandet kjenner meget vel til det. Vinmonopolet har forresten ved denne avtale opnådd en fordel som det har kjempet for i mange år, nemlig å bli kvitt de private agenter, - det spiller en ikke ganske liten rolle for edrueligheten - og det tror jeg Vinmonopolet har hilst med den største glede.

Hr. Jenssen sa at han betraktet punkt 1 som en godkjennelse av avtalen, en vilje til å ratifisere; men han betraktet punkt 2 som det motsatte. Å nei, punkt 2 er ganske overensstemmende med regjeringens ønske som den også uttaler i selve proposisjonen, hvor den sier at blir traktatavtalen "godkjent og ratifisert, forplikter den til en gjensidig opsigelsestid av 6 måneder - en frist som i tilfelle kan benyttes til forhandlinger om endringer både om det spørsmål som klippfiskeksportørene nu har optatt i forbindelse med prisbestemmelsen og også om andre ønskemål." Og det er nettopp det som nu vil skje. Når avtalen forhåpentlig om kort tid også blir ratifisert i Portugal, vil regjeringen straks opta forhandlinger, og det har da den fordel, at de forhandlinger kan koncentreres om de to spørsmål: Portvin kontra klippfisk, klippfisk kontra portvin. Vi behøver da ikke å røre skibsfarten, vi behøver ikke å røre spørsmålet om de private agenter; vi tar portvin kontra klippfisk og vi får håpe at vi da når frem til et gunstigere resultat enn det som idag foreligger; men vi må også da huske på, at Portugal er et meget vanskelig og hardt land å forhandle med.

Ulrik Olsen: Den innstilling som foreligger her i dag, er forsåvidt enstemmig; men denne enstemmighet har fremkommet på den måte, at de forskjellige som sitter i komiteen, ikke kan være med på å stemme imot den, fordi regjeringen ved sine forhandlinger har ført landet op i betydelige vanskeligheter. Denne historie begynner omkring 1932 ved, at det spanske parlament gir sin regjering bemyndigelse til å underhandle og foreta visse innskrenkninger i importen. Det bevirket at også Norge måtte opta forhandlinger med Spanien, og vi fikk da vår avtale av 1934 - samtidig som Frankrike fikk anledning til å få en forlods rett til å eksportere 15 % av Spaniens klippfiskimport. Dette bidrog til i høi grad at Island, som efter krigen har spist sig inn på de spanske markeder, mer og

mer, spesielt på Syd-Spanien og etterhvert også på Nord-Spanien, så sine interesser truet og blev derfor en meget farlig konkurrent på det portugisiske marked. Regjeringen var ikke tilstrekkelig opmerksom på det under disse forhandlinger; regjeringen sørget ikke for at fiskerne og fiskeriinteresserte fikk anledning til å delta i disse vanskelige og viktige forhandlinger som skjedde omkring denne avtale som vi idag skal ratifisere. Det gjør at vi idag står overfor vanskeligheter med hensyn til vår klippfiskeeksport. Vi fikk jo en bestemmelse bl.a. i punkt 5 om de internasjonale priser. Hva betyr disse internasjonale priser i denne forbindelse? Betyr det, hvad Norge kan opnå på det internasjonale marked - eller betyr det hvad enkelte andre land f.eks. Island kan underselge oss for? Man kjenner til at Island har gjort på mange måter meget for sin klippfiskeeksport, bl.a. har de pålagt sig en eksportavgift av 5 kroner pr. skippund som skal benyttes til oparbeidelse av nye markeder eller til å selge efter dumpingpriser. Denne eksportavgift utgjør mellem 1 a 2 mill. kroner. Det er bevist at Island høsten 1934 solgte billigere på Portugal enn på Spania, Island offererte på Portugal 60 kg.s baller hård tørret fisk til lavere priser enn de kunde opnå for 50 kg.s baller 3/4 tørret fisk i Spania. Og det bør man også se i sammenheng med det som statsminister Mowinckel var inne på med hensyn til at vi fikk 2 sh. mere for vår fisk enn Island opnådde for tilsvarende. Det kommer nettop av at man offererte langt billigere på Portugal enn man solgte på Spania. En av de vanskeligheter som det medførte var også at man i september, oktober og langt ut i november ikke fikk solgt nevneverdig hverken på Lissabon eller Oporto. Teoretisk kom det vel gjerne av at man lå i underhandling om en last som blev delvis middbefengt, men det viste sig at det var ganske ubetydelig differansen utgjorde, idet hele lasten efter reklamasjonen blev avgjort med en erstatning av 380 f. Jeg vil i denne forbindelse også nevne våre vanskeligheter på Brasil. Vi har der alltid hatt en positiv handelsbalanse, men det kan rettes meget på det ved at man kjøper mere kaffe fra Brasil istedet for fra de andre sydamerikanske stater. For øieblikket har våre eksportører fastfrossen ca. 1 1/2 mill. kroner og som har vært fastfrossen i ca. 2 år, det gjør at eksporten på de sydamerikanske stater er meget vanskelig. Jeg vil i denne forbindelse henstille til regjeringen å gjøre hvad den kan for å lette våre norske eksportører anledningen til å eksportere mere på Brasil - om nødvendig med byttehandel i kaffe eller andre varer. Når forhandlingene med Portugal skal gjenoptas, som jeg forstod at de skal gjøres, så mener jeg at det er nødvendig for regjeringen at man sikrer sig også kyndige folk på fiskerienes område, så store interesser som he står på spill. Når man sammenligner prisene nu og før krigen, så er det ingen nevneverdig prisforhøielse. Det er vel ingen næringsgren som arbeider under så vanskelige vilkår som fiskeriene gjør idag. Og det viser sig at til tross for henstillinger har det ikke lykkes de fagkyndige folk å få lov til å være med på å delta i disse underhandlinger. Det er anderledes på Island, hvor man alltid har søkt de fagkyndiges bistand når det gjaldt å sikre landets hovednæringsvei. Dette har ikke på noen måte vært tilfellet her. Det ser ut som, at når shippinginteressene

har vært tilstrekkelig tilgodesett, som i dette tilfelle, så er ikke fiskeriinteressene blitt ivaretatt på den måte som de har krav på ifølge den betydning de har for land og folk. Jeg vil derfor rette en henstilling til regjeringen om å være opmerksom på dette for ettertiden, så fiskeriinteressene, de store interesser som er knyttet til dem, kan bli mere tilgodesett ved de nye forhandlinger, og at man søker bistand hos de fiskerikyndige på dette område.

Hr. Myklebust inntok presidentplassen.

Hambro (komiteens formann): Jeg skal ikke komme inn på de forskjellige almindelige betraktninger som her er gjort gjeldende. Det vil komiteens ordfører ganske sikkert gjøre, slik at det blir gitt helt uttrykk for opfatningen og stemningen i komiteen. Det er bare en enkelt mere prinsipiell bemerkning jeg gjerne vil gjøre. Utenriksministeren understreket at Portugal stod sterkt nasjonalt, og var vanskelig å forhandle med. Jeg vil minne om at Norge internasjonalt ansees for en betydeligere faktor i verdenssamkvemmet enn Portugal. Norges kontingent til Folkeforbundet er 9 enheter, mens Portugals kontingent er 6 enheter. Og den kontingent som betales der, har vært utregnet etter de mest betryggende standarder for en nasjons ydeevne og innflydelse i økonomisk henseende. Og når det lille Portugal, som ikke egentlig har nytt noen meget stor mondial anseelse, for å bruke det diplomatiske uttrykk, har kunnet opnå så meget som det har gjort i disse siste år, hvad skyldes det så? Jo, det skyldes at Portugal har drevet en aktiv utenrikspolitikk. Portugal har tatt initiativet selv, og Portugal har optrådt hensynsløst like overfor andre i forvissningen om, at den som hadde utspillet og begynte her, alltid vilde ha en chance. Vi har vært uhyre forsiktige, og det er et spørsmål som påtrenger sig opmerksomheten hos oss alle, om vi ikke er nødt til vi også å innstille oss på en mere aktiv utenrikspolitikk, og selv ta initiativet i en rekke tilfelle like overfor forskjellige stater. Det er givet, at i en viss henseende gjelder det at vi er sårbare på grunn av våre egne eiendommelige økonomiske vilkår, vår avhengighet både av vår skibsflåte og av enkelte store eksportartikler. Men i visse henseender er vi allikevel temmelig betydningsfulle, og Portugal trenger oss i meget meget høi grad. Jeg nevner det til overveielse, fordi jeg tror at vi er kommet dit hen at vi må få en fast plan, som vi ikke har hatt, for vår traktatpolitikk, ikke bare i teknisk men også i strategisk henseende, og fordi jeg tror at det er viktig at man også i Stortinget holder sig for øie, at det er en veldig oppgave for oss, hvis vi skal kunne stå sterkt under følgende forhandlinger både med Portugal og med Italia, at vi legger all mulig vekt på å skaffe oss omsetning for våre fiskeprodukter på nye markeder hvor de kan være å finne, hvad enten vi skal søke dem i Mellem-Amerika, i Syd-Amerika, eller i Levanten eller i Orienten. Det er kun ved å gå den vei, og ved målbevisst å støtte hele arbeidet for å utvide våre eksportmuligheter, at vi kan stå sterkt overfor disse land som er avtagere av vår fisk. Og det er et spørsmål om ikke vår reaksjon mot Italia burde ha

vært ganske anderledes kraftig enn den har vært både offisielt og i pressen. Nu har nettop i det siste Otto Thoresen åpnet en linje på Palestina, hvor der er ikke ubetydelige muligheter både i landet selv og på de forskjellige markeder det kan føre inn til. Foreløbig synes det ikke å være store muligheter for vår eksport av salt fisk. Men det har i hvert fall gått partier av sild, røket sild og hermetikk derned, og det ene kan muligens trekke det annet etter sig. Jeg tror at man i Stortinget og i særdeleshet i de fiskeriinteresserte distrikter gjør vel i å holde sig alle markedsmuligheter for øie, og være klar over at det er nødvendig for oss å ha andre strenger å spille på enn bare Portugal og Italia. Det er disse lands forvissning om at vi er nødt til å selge vår fisk til dem, som har gjort det mulig for dem å optre så ubehagelig som de i virkeligheten har optrådt.

Presidenten: Den reglementssette tid er snart ute, men presidenten gjer framlegg um at ein held fram med dryftingane utover for å verta ferdig med denne sak.

Presidenten reknar framlegget for samrøystes vedteke.

Anderssen-Rysst (komiteens ordfører): Den innstilling som foreligger til behandling her i kveld, er nokså utførlig, tror jeg, sammenlignet med de innstillinger i traktatspørsmål som er blitt forelagt i den senere tid. Og at innstillingen har vært lagt an slik fra utenrikskomiteens side skyldes bl.a. ønsket om å fremheve den betydning som vår fiskerinærings eksportvilkår nu må ha ved vurderingen av den politikk vi skal følge ved avslutningen av handelstraktater. Vi er ute i et handelspolitisk stormvær, og det er visst riktig å si at i første rekke har dette stormvær rammet fiskerinæringen. Den traktat som vi har for oss her nu, vil jeg nærmest kalle for en slags nødstraktat. Det er - som statsministeren også uttrykte det - det er ingen som synes at de bestemmelser vi har måttet gå med på her med hensyn til kjøpeplikt for portvin til bestemte priser, - det er ingen som synes at det er gode bestemmelser. Men man må vurdere situasjonen slik som den forelå, og i øieblikket, hvis vi vilde ha en ordning, kom man altså ikke forbi dette kontingenteringskravet fra Portugals side. Det bør opplyses, synes jeg, at regjeringen jo ikke akkviescerte ved den fordring som den først møtte fra Portugals side. Portugal forlangte at vi skulde kjøpe 3 200 000 liter. Så firte de på det ned til 3 millioner liter, og omsider gikk de ned i 2 890 000 liter. Men som det fremgår av de opplysninger som finnes i innstillingen, må det antas at dette ligger over vårt konsum. Statsministeren sa at det var et gjennomsnitt av de siste fem års konsum, og det kan så være. Men det er forskjellige ting som tyder på at konsumet nok kommer til - og det er min opfatning - å gå ytterligere ned. Og da blir spørsmålet om vi i lengden kan oprettholde en slik ordning som dette, at vi får en kontingent som ligger betydelig over vårt konsum. Jeg tror ikke vi kan det, og derfor har komiteen også sterkt understreket, både i sine premisser og i sin konklusjon i beslutningen, at det man må søke å komme til hvis Portugals eksport til Norge skal traktatfestes, det er at denne eksport blir i forhold til vårt faktiske konsum.

Det var sa jeg, en nødstraktat det som forelå her. Og det tror jeg Stortingets medlemmer vilde få et sterkere inntrykk av om de hadde anledning til å studere de notevekslinger som er foregått og de rapporter som vår legasjon i Lissabon har sendt hjem om dette. I virkeligheten har Portugal i den foreliggende situasjon følt sig sterk nok til å innta en holdning som - det er ikke for sterkt sagt - det ialfall er sjelden å se at man inntar i internasjonale forhandlinger. Men Portugal har ikke bare overfor oss optrådt slik; Portugal inntok den samme holdning like overfor Frankrike f.eks. og like overfor Nederland; disse land måtte først bøie av og yde kompensasjoner for å komme til en ordning. Og det var på skibsfartens felt, det var dette at de ikke vilde innrømme dem nasjonal behandling som også der spillet inn. Og en rekke andre land er ennu ikke kommet til ordning med Portugal.

Vi kom, som det står i innstillingen, i juli måned ifjor inn i et akutt stadium overfor Portugal, og vi var under disse omstendigheter sterkt sårbare på to punkter. Det var vår skibsfart som de truet med å belegge med tilleggsavgifter, og det var vanskelighetene for vår klippfisk som da særlig blev aktualisert ved at Island med all kraft kastet sig inn på det portugisiske marked, som var det eneste fri marked de hadde, i den hensikt å erobre det og i den hensikt å slå nordmennene avgjørende ut. Det er sagt fra fremtredende norsk eksportørhold, at hvis vi var blitt slått ut på det portugisiske marked nu, så vilde det vært tapt for oss for alltid. Vi har sagt i innstillingen at det under de foreliggende forhold var nødvendig ikke bare å søke å få en ordning for skibsfartens vedkommende - som vi var fullt klar over måtte til - men at man samtidig slik som situasjonen faktisk fortonet sig, også måtte ta op spørsmålet om klippfiskeksportens stilling. Vi har sagt i innstillingen i dens konklusjon at der bør føres supplerende forhandlinger om prisbestemmelsen forsåvidt klippfisken angår. Og det er nærmere utviklet i premissene hvad vi mener om den prisbestemmelse som i øieblikket foreligger. Den kan under givne omstendigheter gjøre hele bestemmelsen i artikkel 5 illusorisk efter vår mening, og vi tror også - og vi har grunn til å tro må jeg kunne si - at der er mulighet for å nå frem til et bedre resultat forsåvidt prisbestemmelsene angår. De herrer som nu har vært i Portugal, Grimsbo og Johnsen fra Kristiansund og Bergen, er jo kommet tilbake, og de hadde vært så pass i føling med myndighetene der at de forstod at også de var interessert i å finne et grunnlag for en annen prisbestemmelse. Men de var også klar over det som står i innstillingen og som står i konklusjonen, at det som må til for å få dette istand, det er nye offisielle forhandlinger. Innstillingen var jo avgitt da disse kom, men forsåvidt kan man si at den rapport som disse herrer avgav, bekrefter innstillingens uttalelser og også konklusjonens riktighet forsåvidt det punkt angår.

Forskjellige talere har omtalt enkelte punkter. Den ærede representant Ulrik Olsen var inne på dette med sakkyndig assistanse under forhandlinger, - han tenkte særlig på fiskerieksperten. Ja, det har komiteen også drøftet, og dens opfatning er kommet til orde i innstillingen. Den utvidede

utenrikskomite hadde anledning til å drøfte disse spørsmål med utenriksministeren i høst, og da blev også disse spørsmål og forskjellige markedsinteresser drøftet nærmere. Det er jo så at komiteen enstemmig er av den opfatning, at der må føres supplerende forhandlinger. Jeg omtalte for klippfiskens vedkommende hvad man måtte sikte på der. Man må sikte på å få en ordning hvorefter det kan være mulig for norsk eksport faktisk å få innpass på det portugisiske marked til lønnsomme priser.

Hetvinskontingenten er jo det verste ved avtalen, men også der mener vi at når man nu kan føre forhandlinger i en periode som ikke står nær sagt i panikkens tegn sådan som sist, må man kunne komme til for begge land mere tilfredsstillende resultater; for Portugal må selvfølgelig være klar over at i lengden kan Norge ikke ta en kontingent som overskrider vårt konsum. Det må være våre forhandleres oppgave å gjøre dette innlysende for Portugal.

Det er fra forskjellig hold fremholdt at skibsfarten her har fått iøinefallende fordeler, og det har også komiteen vært klar over. Det har vært hensikten å søke å styrke vår skibsfarts stilling i det hele ved traktaten, fordi man hadde opfatningen av, at hvis man i forhold til Portugal kom i en ringere stilling, vilde dette, som det også fremgår både av proposisjonen og av innstillingen, referere sig til skibsfartens kår i det hele tatt for oss. Om den ikke skulde kunne seile på Portugal under samme vilkår som andre nasjoner, vilde den få en lyte på sig som i det lange løp vilde kunne bety nærmest en ulykke for vår skibsfart. Det er ikke lagt skjul på at skibsfartens kår i første rekke har vært bestemmende for disse forhandlinger. Og skibsfarten har også opnådd nasjonal behandling, og den har opnådd en annen og overmåte viktig ting, likeså viktig ting, vil jeg næsten si, nemlig det at skibsfarten er beskyttet utover traktatens virketid om traktaten skulde falle bort, altså helt til 1941. Men dette kan man se også som en fordel under de nye forhandlinger som nu skal foregå. Det er efter komiteens opfatning, som nøie har overveiet disse ting, nødvendig at traktaten blir ratifisert, for vi vil på den måte komme over så å si på et nytt plan i forhold til Portugal. Vi har opnådd det vi kan opnå forsåvidt skibsfarten angår. Våre anstrengelser kan nu konsentrere sig om fiskeriene på den ene side og prisbestemmelsene der og på den annen side om å søke å komme til en rimelig ordning med hetvinen. Hvis begge land ratifiserer avtalen, vil vi, forsåvidt angår den ordning av privatimporten som omhandles i innstillingen og i proposisjonen, komme over på et nytt plan der. Den gamle ordning vil da falle bort, og vi vil der komme over på en ny ordning, hvilket må sies å være en betydelig fordel også økonomisk for Vinmonopolet.

Det skulde være grunn til å håpe på at man ved den fremgangsmåte som komiteen enstemmig foreslår her, at man ratifiserer traktaten hos oss og får den ratifisert i Portugal og derefter optar nye forhandlinger om de punkter som er nevnt under punkt II, skulde kunne komme til en rimelig ordning her til gagn for begge land. Der tales og der har vært talt meget her idag om vår svake stilling i forhold til Portugal, og det kan være riktig å fremheve det. Men vi står jo på sett og vis

nokså sterkt, synes jeg da, når vi tenker på at vi forsåvidt angår hetvin står som nr. 3 av alle avtagere på det portugisiske marked. Det knytter sig nokså store interesser for Portugal til den forbindelse som de har med oss som avtagere. Og de må også kunne gjøres forståelig at det er i begge parters interesse at der søkes bygget på et grunnlag som har utsikt til å kunne bli stående. Jeg vil gjerne overfor den ærede representant hr. Anton Jenssen, som uttalte at det var kommet - jeg forstod det nærmest som det var til ham - en rekke protester fra forskjellige hold mot traktaten her, få lov å gjøre oppmerksom på at til utenrikskomiteen er det ikke kommet noen protester mot traktaten, det er ikke forelagt oss noen protester mot traktaten. Men derimot er det jo kommet sterke henvendelser om den betydning det har at man ratifiserer den, særlig fra skibsfartskretser og klippfisknæringen. De telegrammer vi har fått oversendt fra klippfiskinteresserte, har tidligere vært omtalt i Stortinget, jeg refererer dem ikke her idag. Jeg tror at komiteen har vært oppmerksom på både traktatens svakheter og de fordeler den kan by, og den håper at det vil være mulig gjennom de nye forhandlinger som man nu skal ta op, å komme frem til en ordning som har utsikt til å kunne underbygge det gode forhold mellom disse folk i fremtiden.

Presidenten: Her ligg fyre ei einrøystig tilråding, og då det no er ein heil del talarar som har uttala seg nokso utførleg um den sak som ligg fyre, finn presidenten at han må gjera framlegg um at taletida vert sett til 5 minuttar for dei talarar som er innskrivne på uavgrensa tid, og at tida vert sett til 2 minuttar for dei talarar som har ei taletid på 5 minuttar.

Røysting:

Framlegget frå presidenten vart samrøystes vedteke.

Presidenten: Dei talarar som kjem no, har då 5 minuttar.

Lykke: Jeg vil jo tilstå at det nokså slemt å bli satt fra ubegrenset tid ned til 5 minutter, men jeg skal ikke protestere; jeg skal forsøke å fatte meg i all korthet. Jeg vil si at det har gledet meg å høre den gjennomgående saklige tone som er kommet fram i debatten her idag. Der gikk jo ville rykter i Stortinget om hvad det skulde komme fra utenriks- og konstitusjonskomiteen i denne sak. Vi hadde jo nærmest inntrykk av at det vilde komme en enstemmig innstilling om at denne overenskomst ikke skulde ratifiseres. Derfor gleder det meg å høre denne tone idag. For det må man jo være oppmerksom på at selvsagt er det ikke mulig å opnå en traktat, kanskje aller minst med Portugal og vinlandene, som idag vilde være smakelig for Stortinget. Vi kan godt si oss det. Men det har også, som fremhevet av sakens ordfører, vært overmåte vanskelig å føre disse forhandlinger. Det er nevnt så meget om de ofre som vi gjør. Jeg tror man har stirret sig blind på ofrene og sett for lite på det vi på den annen side har opnådd. Og der vil jeg si at jeg hørte hr. Hundseid si at skibsfarten begynte å bli oss

kostbar. Nei, i dette tilfelle er ofrene ikke store for det vi har oppnådd overfor skibsfarten. En annen sak er om det var riktig av Portugal, om det var fair av Portugal, å følge den linje som de fulgte overfor skibsfarten. Men det får vi jo bebreide Portugal og ikke våre forhandlere.

Jeg vil gjerne rette en liten misforståelse som lett kunde innsnike sig ved statsministerens uttalelse om at Vinmonopolet hadde oppnådd å bli kvitt de private agenter. Nei, Vinmonopolet har ikke lagt an på å bli kvitt de private agenter, men hvad Vinmonopolet har lagt an på, var å bli stillet på like fot med Sverige og Finnland. I Sverige og Finnland har de jo i sine avtaler dette at privatimport er tillatt, men de tilsvarende monopoler der har rett til å beregne sig sedvanemessig fortjeneste. Det var bare Norge som efter den veldige portvinsinnførsel her under forbudstiden måtte gå med på å tåle privat import som en slags sikkerhetsventil overfor Vinmonopolet, og på så ugunstige vilkår som vi har hatt hittil. Det er det vi har oppnådd at vi står på like fot, privatimporten kan fremdeles gå, men nu må de betale forholdsvis det samme som Vinmonopolets øvrige kunder. Ordføreren sa, at det går et handelspolitisk stormvær over verden idag, og at det særlig har rammet fiskerinæringene. Jeg er ganske enig i at det går et handelspolitisk stormvær over verden, men jeg ber at man husker på, at det er ikke bare fiskerinæringene som har vært i ildlinjen her. Jeg vil nevne f.eks. en bedrift som Hydro og vår treforedlingsindustri, hvilke vanskeligheter de har møtt på forskjellige markeder, hvordan de har måttet forhandle sig frem, kjøpe sig frem for å kunne holde eksporten så noenlunde oppe.

Hvorvidt de nye forhandlinger vil føre frem, sådan som komiteen peker på, det kan man jo ha noen tvil om. Jeg for min del tror det kan være mulig å opnå noe i retning av prisavtalen for klippfisk, som alle er enig om er meget uheldig. Der tror jeg nok vi kan opnå en del. Derimot vil jeg si at jeg har ingen illusjoner når det gjelder kontingenten. Jeg vil si at Vinmonopolets stilling er den, at man i det hele tatt ikke skulde nevne kvantum men bare procenter, og antydnet at vi kunde by Portugal inntil 83 pct. av Norges import av hetviner. Det blev dessverre ikke godtatt av Portugal. Det blev gjort store anstrengelser fra utenriksdepartementets side, men det lyktes ikke vår sendemann i Lissabon å opnå det meget naturlige, å få ansatt den portugisiske eksport av vin i procenter. Vi har fått denne kontingent, og der hører jeg at hr. Anton Jenssen regner alle disse 600 000 liter som tap for Vinmonopolet, han fører det op som et tap. Så galt er det nu heldigvis ikke - eller uheldigvis sett fra hr. Anton Jenssens synspunkt. Jeg tror nok at noe bedre enn 1933 vil 1934 vise, når det gjelder det rent omsetningsmessige. Men at vi skal komme op i så høie tall som fastsatt i traktaten, det er vel nokså vanskelig.

Presidenten: Tida er ute.

Lykke: Jeg hadde ennu litt å si, hvis jeg får lov til å holde på et minutt til. Like overfor hr. Anton Jenssen vil jeg gjerne få si, når han snakket om denne postering, at de utgifter som faller på Vinmonopolet, bør posteres på

statsbudgettet og ikke komme som mindreinntekt for Vinmonopolet, så er det et saklig spørsmål. Men hvis hr. Anton Jenssen tenker vel over det, tror jeg han vil finne at det ikke vil være taktisk klokt å gå den vei. Med hensyn til de prisnedslag som Vinmonopolet har foretatt, så var det ubetydelige prisnedslag på 20 øre for et par sorter. Men det spørsmål skal hr. Anton Jenssen, som sitter i Vinmonopolets revisjonskomite, og hans kolleger, - vi skal drøfte det med komiteen og se på hvad der kan gjøres, slik som saken ligger an.

Olsen-Hagen: Det er naturligvis litt risikabelt for oss som står utenfor utenrikspolitikken, å blande oss op i denne debatt. Jeg er klar over at de handelspolitiske forhold er meget vanskelige. Jeg skal også medgi at jeg ikke har den tilstrekkelige kunnskap til å bedømme hvorvidt vi ligger godt an, eller vi ligger dårlig an når det gjelder de handelspolitiske forhold. Men jeg dømmer ut fra mitt legmannssyn, det inntrykk jeg får når jeg får mig forelagt de forskjellige overenskomster som vårt land har inngått med andre land, og da kan jeg ikke si annet enn at jeg synes vi ligger under. Jeg skal ikke ta mange av de avtaler som er inngått, jeg skal bare nu, siden hr. Lykke var siste taler på talerstolen, nevne Englandsavtalen. Der må vel alle medgi at den var uhyre dårlig for vårt land. Det er den almindelige opfatning vi har, som ikke bare jeg, men også mange andre har. Jeg vil legge til, at da jeg så denne avtale som er inngått med Portugal, fikk jeg et levende inntrykk av at vi på det handelspolitiske område ikke er på høiden, ikke har de folk vi må ha for å hevde oss. Det kommer an på folkene som sitter og forhandler. Statsministeren, den ærende utenriksminister, sa at også han og Regjeringen var i en tvangssituasjon. Nei, det var en ikke, en var ikke i den tvangssituasjon som vi i Stortinget nu er satt overfor. De hadde forhandlerne å arbeide med, vi har kun det forelegg som foreligger fra regjeringen og har å ta standpunkt for eller imot det. Vi tvinges til å ta standpunkt for det fordi de som sitter med disse saker, har behandlet dem sådan at det er ikke nogen vei utenom. Vi må, sies det, for ikke å skade vårt land gå på den innstilling som nu er fremlagt for oss. Jeg må tilstå at jeg hadde ventet en annen innstilling, en annen konklusjon fra komiteen, og jeg vil si hvad jeg hadde ventet at den skulde gå ut på, nemlig at vi ratifiserte traktaten, men fastslo øieblikkelig at den skulde opsis. Der er 6 måneders opsigelse for den, og i den tiden fikk vi da forhandle med Portugal om hvorvidt vi kunde få en bedre ordning. Men jeg ser de premisser som foreligger for innstillingen og den debatt som er ført her ikveld, som en misbilligelse av den politikk som Regjeringen har ført på dette område, og hvis Stortingets medlemmer hadde stått fritt, er jeg ikke i tvil om hvilken vei det hadde gått. Jeg er i så måte ganske enig med hr. Anton Jenssen når han uttalte at dette er i virkeligheten en slags opsigelse av traktaten. Jeg vil be Regjeringen, nu når den optar forhandlinger igjen, å tenke litt også på det norske folk, hvordan det skal gå hvis vi skal måtte føre en tvangspolitikk - jeg hadde nær sagt en tvangsføring - når det

gjelder drikning av alkohol. Det vil jeg gjerne be Regjeringen og de som forhandler i denne sak, tenke på. Og jeg vil bare si - jeg vil bruke de uttrykk som står i en viss bok: Hvad gavner det at man vinner den hele verden når man tar skade på sin sjel? Og denne politikk som Regjeringen har slått inn på, ikke bare med hensyn til Portugal, men også med hensyn til andre land som har alkoholsalg til oss, kan ikke gavne det norske folk.

Kårbø: Etter den uttale som denne avtalen har fått i tilrådinga og elles her i kveld, kunde det vera uturvande for meg å segja noko. Eg kunde soleis gjerne ha fråfalle, men når tida er avgrensa til 5 minuttar, vil eg likevel nytta dei. Eit par talarar har drege sterkt i tvil nytta av avtalen for fiskeeksporten. For meg står det slik når eg har prøvt å setja meg inn i dette, at det kann no ikkje vera tvil um at det er vunne ikkje so lite for vår fiskeeksport med denne avtalen. Me veit då, alle me som har fylgt med litt på dette umkverve, at etter at det vart kvotetildeling i Spania, var Island trend noko tilbake på denne marknaden, og dei vil no setja alt inn på å få ein marknad i Portugal. Utan denne avtalen vil visseleg vårt kvantum av kleppfisk i Portugal gå ned og ned og ned. For dette har avtalen sett ein bom. Det er etter denne avtalen utsikt til at me skal få auka vår eksport med ein tredjepart, 6 000 tonn - frå 12 000 tonn som me var komne ned i siste året, og heilt opp til 18 000 tonn og då meiner eg at det er ikkje so lite vunne i dette. Det er nemnt at me er so uheppeleg stelte med umsyn til desse prisfyresegnene, og det kann vok vera rett, eg skal ikkje prøva å segja imot det; men eg meiner det vil vera vanskeleg for oss i ein avtale som denne og for ei vare som denne å gjera ein avtale um ein fast pris. Når det gjeld fiskeeksporten, er alt so flytande, det er det kvantum som er fiska opp o.s.b. som verkar so sterkt frå år til anna på prisen på verdensmarknaden. Alt dette gjer at eg trur ikkje det var nokon bate um me skulde binde oss til ein fast prisavtale. Men eg meiner likevel at det vilde vera ynskjeleg um ein kunde ha fått eit tilleggsvedtak som hindra at dumpingprisar får innverknad på den pris me skal få der nede.

Det har vore nemnt av statsministeren dette um kva som er gjort frå den portugisiske regjeringa for å fylla avtalen frå deira side, og eg vil gjerne understreka det. Som ein har høyrte, har ein uppnått at dei har gått inn for å fylla sin del av avtalen, og dei har gått so pass sterkt inn for det at me får 2 shilling pr. balle høgare pris enn islendingane får for sin, so eg meiner det ikkje er so lite vunne. Og ser ein elles på stoda for fiskarnæringa i dag på dei andre marknader, so vil eg ha sagt at skulde me ikkje havt denne avtalen idag, vilde det ha set reint ille ut for tilverkninga av fisk til vinteren, både kleppfisktilverkninga og stokkfisktilverkninga; men med den auking som me her ser fram til, desse 6000 tonn, verkar ikkje den nedsetjing so sterkt som nyst no vart gjord vedkomande stokkfisken vår i Italia.

Det var berre desse fåe ord eg vilde ha sagt. Når taletida er avgrensa til 5 minuttar, og etter den tilslutning som riksstyret har fått, og etter det som er sagt i tilrådinga, finn ikkje eg grunn til å segja meir.

Støstad: Når jeg i komiteen er gått med på å stemme for ratifikasjon av denne avtale, kan jeg godt si det er skjedd nødt og tvungent. Det er ikke skjedd nødt og tvungent for det avtalen betyr i kroner og øre, men nødt og tvungent fordi avtalen i virkeligheten forteller oss at når det gjelder våre handelspolitiske forhold da er vi dessverre den svakere part like overfor de aller fleste. Når vi ser på avtalen, faller det med engang i øinene at det er vår skibsfart som kan sies å være grunnen til at vi har vært nødt til å akseptere de usmakelige betingelser som Portugal har satt op for å gi vår skibsfart nasjonal behandling, og jeg betrakter i virkeligheten det merkquantum av hetvin som vi nu blir nødt til å ta, og det tap som dermed formodentlig påføres Vinmonopolet, som subsidier til vår skibsfart. Det er det det i virkeligheten er. Så når vi herefter får høre at vår skibsfart aldri får subsidier, tror jeg man kan henvise til denne nye traktat eller overenskomst med Portugal. Jeg tror at hvis vi ikke hadde hatt skibsfarten å ta hensyn til i dette spørsmål, da hadde neppe nogen her i Stortinget villet være med på å underskrive denne overenskomst.

Det har vært spørsmål om på hvilken måte Vinmonopolet har vært med ved disse forhandlinger om Portugaltraktaten. Det er fra utenriksministerens side i Stortingets utvidede utenriks- og konstitusjonskomite oplyst at Vinmonopolet har vært med i forhandlingene helt fra første stund av. Det heter i utenriksministerens redegjørelse som finnes i dokument A side 11, første spalte, blandt annet:

"Det viste sig meget snart at det var portvinen det gjaldt; det var de portugisiske vininteresser som blev skutt i forgrunnen, og derfor var Vinmonopolet med i våre forhandlinger så å si fra første stund av. Det gjaldt å få vite hvor langt Vinmonopolet mente at man kunde gå, hvor langt man kunde strekke sig, og vi gikk ikke lenger enn Vinmonopolet mente vi kunde gå. Vinmonopolet gikk heller ikke til det med glede; men det forstod hvilke nasjonale interesser her stod på spill."

Underhånden er det sagt til mig - jeg bringer det frem her da det er et hemmelig møte og jeg går ut fra at de som er her i forsamlingen og samtidig sitter enten i Vinmonopolets styre eller råd, kan si hvad som er det riktige - at Vinmonopolet overhodet ikke har gitt noget tilsagn om at det skal kunne omsette det merkquantum som vi her tvinges til å innføre. Jeg vil spørre de representanter som sitter i enten Vinmonopolets styre eller råd: Hvordan er det? Har Vinmonopolet gitt noget som helst tilsagn om at de skal omsette dette kvantum?

Så er det en annen ting som vi finner i en noteveksling som er foregått ved siden av traktaten, og det er at hvis det mot formodning skulde vise sig at vår innførsel av hetvin stiger, så skal vi igjen bli nødt til ytterligere å kjøpe mere fra Portugal. Også dette synes jeg er nokså trist. Først tvinges man til å kjøpe en kontingent som man ikke kan omsette i hvert fall til de samme priser som tidligere. Man må ved nedslag av prisene eller på annen måte få det omsatt. Dermed går vårt konsum av hetvin op, men når det så er gått op kanskje i nogen utstrekning, kanskje mere enn vi tror idag, så skal

Portugal igjen i og med vedtagelsen av denne traktat ha rett til å si at nu skal vi også ha et tillegg i vår kontingent. Det er ikke bra dette, det tror jeg nogen hver vil innrømme.

Når man allikevel i komiteen er blitt enstemmig om ratifikasjon, så er det naturligvis fordi det her er så store interesser ikke bare for skibsfarten, men for vår eksport av fiskeprodukter at vi fant det uforsvarlig trots de mange usmakelige ting som traktaten inneholder, å nekte ratifikasjon. Vi gav vår misnøie det meget naturlige uttrykk at vi sa at regjeringen får forsøke ved forhandlinger å opnå bedre resultater og så forelegge dette for Stortinget. Så får vi pånya ta stilling til om det blir nødvendig å opsi overenskomsten. Når hr. Olsen-Hagen hadde ventet en innstilling om et punkt 1 om ratifikasjon og et punkt 2 om opsigelse, så kan jeg naturligvis forstå den tankegang, og den har også vært diskutert innen komiteen, men forholdet er vel det at Portugal enda ikke har ratifisert denne overenskomst, og det er vel ganske klart at hvis vi ratifiserer den ene dag og sier op den annen dag, vil den vel heller ikke bli ratifisert, og da bortfaller den nasjonale behandling av den norske skibsfart. Det er vel hovedgrunnen for at innstillingen har fått den form som den har. I det hele tatt vil jeg si at det er først og fremst hensynet til skibsfarten, fiskeriinteressene og den stilling som vår kystbefolkning, som skal leve av fisket og fiskeeksporten, står i, som har gjort at det er blitt en enstemmig innstilling når det gjelder ratifikasjon av denne avtale.

Dybwad Brochmann: Jeg mener at den foreliggende innstilling er et av de sørgeligste dokumenter som har vært sett her i salen, og det er et stort spørsmål om vi uten videre bør gå med på å ratifisere. Jeg mener også at det bærer et alt for tydelig preg av ensidige shippinginteresser, og det er et meget stort spørsmål om det lønner sig å holde shippingen gående når vi skal betale den så dyrt som det nu begynner å bli. Skipsrederne eger sig mindre og mindre som utenrikspolitikere her i Norge. Hvis vi tenker oss at det dreiet sig om en almindelig varehandel, som det var i gammel tid, hvor varer blev byttet mot varer, så vil alle være klar over at hverken Portugal eller Norge vilde ønske å levere flere varer eller varer for større verdi enn de mottok, men efter at statskapitalismen er blitt den drivende kraft både i Portugal og Norge, efter at alt skal gjøres om i statskapitalistiske interesser, er det ikke lengere spørsmål om varer mot varer, men det er spørsmål om å gjøre det hele om i kontanter, i penger.

Det blev klaget over, blant annet av statsministeren selv, at Vinmonopolet var blitt et politisk apparat. Jeg er bange for, at både Vinmonopolet og fiskeeksporten er blitt det, men hvem er det som er skyld i, at de er blitt politiske apparater? Jo, de politikere som har tatt det ut av de private eksportørers og importørers hender og gjort det om til statscentraliserte apparater. I og med at vi har fått centralisme innført, monopoldannelse, så blir vinhandelen og fiskehandelen til politiske kasteballer, og det burde de ikke

bli. Men det nytter ikke å komme bakefter og sitte her i salen og klage over, at nu er vi bundet, nu er vi kommet i nød, og fremholde at ingen er enig i denne avtale, men vi får gå med allikevel. Det er for sent nu når vi er gått i fellen. Nu kan vi ikke komme ut av den.

Det nytter ikke å komme bakefter og klage over, at man er kommet i fellen. Man må se fellen, når den blir satt op, og den blev satt op for nordmennene dengang vi gikk over til statskapitalismens og statsmonopolismens samfundsidé. Hr. Kårbø kommer ikke til å få ros for sitt arbeide og heller ikke hr. Jenssen og avholdsfolkene, som har arbeidet for Vinmonopolet og fått alt dette centralisert.

Tilslutt vil jeg for min del ha sagt, at hvis fortsatte forhandlinger i en nær fremtid blir optatt med Portugal, så vil jeg få lov å henstille til dem som skal opta disse forhandlinger, å bringe det spørsmål på bane, om man ikke overfor Portugal kunde få istand en ordning slik at vi kunde bytte en vesentlig del av portvinskontingenten med annen og bedre vin. Når vi leverer sund mat til Portugal i form av klippfisk, så har vi ikke nogen interesse av å få et urimelig kvantum hetvin inn i Norge; for hetvin er meget skadelig. Hverken rødvin eller hvitvin - almindelig landvin - er tilnærmelesvis så skadelig for folkehelsen som all den mengde hetvin som drikkes, og som der nu naturligvis fra Vinmonopolets side vil bli gjort alt mulig for at folk skal drikke. Jeg er bekjent med, at der i Portugal, i sydlandene i det hele tatt, finnes meget billig og meget god landvin - rødvin og hvitvin - og jeg har alltid ønsket, at vi også her i Norge kunde få massevis av billig rødvin og hvitvin, som er sunde og nærende og som burde være folkedrikk. Hetvinsdrikket er noget av det skadeligste vi har. Det forekommer mig at hr. Jenssen og de som arbeider for edrueghet, også burde være med på den tankegang, å forsøke å få byttet om størsteparten av hetvinskvantumet med edlere vinsorter som vi har bedre av.

Stray: Når jeg har forlangt ordet i denne forbindelse, er det ikke for å uttale mig om de sociale sider ved de innrømmelser regjeringen har måttet gjøre Portugal. Jeg går ut fra, at man er kommet så langt nu, at man er enig i, at hvis vi først skal drikke et visst kvantum vin her i landet, så er det likeså godt at den såvidt mulig fremstilles av norske produsenter. Regjeringen er i traktaten gått med på å sikre import av et minstekvantum av portvin på 28 900 hektoliter, og det er klart, at dette må komme til å gå ut over den norske vinindustri. Jeg kan herom henvise til mine uttalelser i det hemmelige møte den 21 januar 1935. Når jeg idag tar ordet, er det i anledning av de opplysninger som A/S Vinmonopolet har gitt i skrivelse til utenriksdepartementet av 13 februar d.å. Jeg har inntrykk av at denne skrivelse er en prosedyre mot norsk fruktvinindustri, og jeg går ut fra at den ærede utenriksminister intet har imot at de norske fruktvinprodusenter blir gjort bekjent med skrivelsens innhold, så vi kan få kontrollert riktigheten av Vinmonopolets anførsler. I motsetning til det som er anført fra Vinmonopolet,

vil jeg få lov til å citere hvad formannen i de norske fruktvinprodusenters forening har oplyst om norsk fruktvinproduksjon. Han sier:

"Norsk fruktvinproduksjon har her i landet på flere måter vært holdt nede i 5-600 000 liter årlig. Hadde produksjonen fått utviklet sig som i våre nabolande, kunde der lett være omsatt minst 2 millioner liter årlig, som f.eks. i Danmark. Regner vi med de nuværende priser, vilde den inntekt staten fikk av dette kvantum være

Direkte statsavgift 45 øre pr. liter	kr.	900 000
Sukkertoll 37 " " kg. ca. "		200 000
Monopolets fortjeneste som det nu beregnes	"	3 200 000
	Tilsammen	kr. 4 300 000

Regner man med at halvdelen (1 million liter) selges med høieste rabatt, går der fra ovenstående beløp kr. 1 130 000. Tilbake blir da kr. 3 170 000 i ren inntekt for staten.

De norske fruktvinprodusenter vilde med de nuværende priser få kr. 3 500 000 for sin fruktvin, inklusive flasker, emballasje, frakt til A/S Vinmonopolets utsalg. Pengene vilde bli i landet og komme norske bær- og fruktdyrkere, norske arbeidere og vinprodusenter til gode, istedenfor utenlandske bær- og fruktdyrkere, utenlandske arbeidere og utenlandske vinprodusenter."

Efter Vinmonopolets opgave viser det sig at omsetningen av norsk vin er steget ganske voldsomt i løpet av de siste 10 år, og det er trist å se at Vinmonopolet nu skal bli forpliktet til, kan vi si, å føre en prispolitikk som direkte skal motarbeide norsk vin til fordel for den utenlandske. Dette er også en side av traktaten som ikke har vært berørt her, men som jeg vil få lov til å fremheve, og jeg vil angående denne side av saken henwise til de uttalelser som er kommet fra Norges bondelag, fra Havebrukslaget nede i Grimstad og fra bønder og arbeidere og funksjonærer dernede. Det er en industri som har store muligheter, og der er ingen grunn til at vi fortsatt skal ta vår vin fra utlandet, når vi kan avløse den utenlandske vin med, som jeg tør si, god norsk vin. Jeg skjønner godt at Regjeringen har vært i en meget vanskelig stilling, og jeg vil ikke rette noen bebreidelse mot den for det den har foretatt, men jeg vil henstille til den å være opmerksom på at den norske vinindustri ikke må motarbeides hverken av Regjeringen eller av Vinmonopolet.

Presidenten: Dei talarar som no kjem, har ei taletid på upptil 2 minuttar.

Alb. Moen: Det er ikke så greit å få sagt stort på to minutter, men jeg vil ikke undlate å si at det faller mig vanskelig og tungt å stemme for den foreliggende traktat. Det heter at man alltid skal ha fedrelandets vel for øie, f.eks. under alle sakers behandling her i Stortinget. Nu er jeg tilbøielig til å mene, ja, jeg er sikker på, at fedrelandets sande vel og interesse er et edruelig folk, og skal man regne ut fra den synsvinkel, så blir det vanskelig å forstå at Regjeringen har hatt fedrelandets vel for øie ved opprettelsen

av Portugalstraktaten. Saken er, at ved denne traktat blir man jo, som man vet, med på å øse en vinflom på 600 000 liter ut over vårt land og folk. Man vil forsøke å bortforklare det, men man kommer ikke forbi at man i dette tilfelle er med å opfordre til større drikketrafikk. Under den økonomiske krise vårt land nu må gjennomgå, skulde det være maktpåliggende for Regjeringen ved sin politikk å opfordre til større edruelighet; det burde være opgaven. Imidlertid går Regjeringen den motsatte vei, dessverre. Jeg tror det må kunne betraktes som en ydmygelse, når Portugal tvinger oss til å ta dette store kvantum vin. Nu tør jeg ikke nettop påstå at Portugal har hatt noen dårlige forhandlere, det er jeg ikke kompetent til å uttale mig om, men jeg vil heller påstå at Portugal har hatt noen lure diplomater, som har kunnet prakke på oss disse 600 000 liter vin som vi ikke har bruk for, som vi ikke trenger. Alle her i Stortinget som er varmt interessert for vårt folks edruelighet, burde kunne ha stemt mot foreliggende traktat, først da visste man at man hadde for øie vårt folks edruelighet, først da handlet man på vegne av 150 000 stemmeberettigede i vårt land som ser det som en viktig og absolutt gagnlig ting å kunne fjerne drikken fra vårt folk. Det er fremholdt at vi må godkjenne denne traktat - jeg vil si denne frastøtende traktat - av hensyn til vår nødlidende fiskerbefolkning. Men jeg skal lure på om det ikke er skibsrederne som i første rekke skummer fløten her. Jeg tror man skal tale så sagte om fordeler eller lyspunkter ved denne traktat. Både nasjonalt og kulturelt sett er det ikke bare betenkelig, men skadelig å ratifisere denne frastøtende Portugaltraktat. Jeg våger å si at den er frastøtende og skadelig, når jeg tenker på de 600 000 liter hetvin som vårt folk så å si blir forpliktet til å drikke.

Jakob Lothe: Me som står i fråhaldsgruppa i Stortinget, høyrer til ulike politiske flokkar, men me er samde um at me har ei sterk interesse for å taka striden upp mot rusdrikkmisbruken i samfundet. Når då denne traktaten ligg fyre i kveld, er det tvo-tri ting som me vil streka under. Det står nemnt på side 10 i tilrådinga, at nemnda vil "peke på faren for at Vinmonopolet ved en vesentlig endret prispolitikk kan søke å øke konsumet." Det er det fyrste me vil peika på og streka under. Me hugsar den gamle flaum av heitvin utover landet, me hugsar den perioden som me kann karakterisera som "laddevinsperioden"; me vil ikkje ha ein slik periode att. Difor finn me det turvande å peika på at det ikkje må verta slik at prisane vert sette ned på heitvin, for di um me tek ved den traktat som ligg fyre i dag. Det står fleire vegar opne. - Dernæst kann me segja oss samde med nemnda i at ein må prøva å koma burt frå kontingenteringssystemet, ikkje berre for di det er ille det som ligg fyre i kveld når det gjeld Portugal, men for di dette kann koma fram når det gjeld andre land og andre handelstraktatar ogso. Ein kann koma inn på eit skråplan. - Derimot kann me ikkje segja at me so heilt ut er samde i det som er sagt av nemnda, når det gjeld innanlandsk produksjon av vin. Me må taka våre reservasjonar der. Det er ikkje slik at me er visse på at det vil vera berre ljossidor ved at me får ein stor produksjon av innanlandsk rusdrikk, det er ikkje visst at

det i lengda vil vera so bra å knyta ei sterk næringsdrift til rusdrikkproduksjonen her i landet. - No får eg ikkje tid til å segja noko meir, eg ser at presidenten reiser seg.

Bergsvik: Det er sjeldan, for ikkje å segja aldri, at eg har vore i so sterk tvil anten eg skulde røysta for eller imot ei tilråding, som eg er her i kveld. Og når eg er i den stoda, vil eg gjerne segja nokre fåe ord. For det fyrste har eg som fråhaldsmann svært vanskeleg for å vera med på ei tilråding som går ut frå at det skal førast inn so mykje rusdrikk i landet. Men det er andre ting ved denne semja som er minst like ille, og som eg kanskje kann segja gjer det endå meir vanskeleg for meg, og det er det at det faktisk er slik, at andre land dikterer dei prisar me skal taka for varone innanlands, og det er andre land som blandar seg inn i korleis me skal driva skattepolitikk og avgiftspolitikkk her i landet. Når ein ser på desse ting, får ein ei sterk kjensle av at gull kann kjøpast for dyrt ogso. Eg trur helst at ein no er komen so langt at ein ved denne traktaten kjøper gull for dyrt. Når eg likevel no kjem til å røysta for ratifisering, er det so å segja åleine av den grunn at nemnda går ut frå at me skal koma tilbake til denne sak alt i år. Dersom ikkje det hadde vore fyresetnaden, vil eg segja at eg hadde kome til å røysta imot her i kveld.

Alvestad: Når jeg idag, hvor motbydelig det er, allikevel stemmer for ratifikasjon av denne traktat, så er det for å prøve om man ad vennskabelige forhandlinger kan få rettet på det som er uriktig i traktaten. Jeg er klar over at det er vanskelig å føre handelspolitikk i disse dager, man har nasjonale hensyn å ta, og man har hensynet til vår skibsfart og vår eksport. Men det er en regel som gjelder i handel, og som også bør gjelde i handelspolitikk - det er: like for like. Og når vi avslutter en traktat hvori der - for å bruke Portugaltraktaten - fra Portugals side kreves av oss at vi skal ta bestemte kvanta og endog for enkelte sorter varer betale bestemte priser, som ikke skal være underkastet verdensmarkedets fluktuasjon, skulde man, hvis man følger like for like-prinsippet, kunne hevde også når det gjelder f.eks. den norske fisken, at man ikke bare skal kunne levere et bestemt kvantum, men at man også skal ha en bestemt pris. Heller ikke er, når man ser det ut fra likhetsprinsippet, likheten gjennomført videre i traktaten. Når f.eks. vårt land forplikter sig til ikke å forhøie tollene eller legge særavgifter på en rekke nærmere opregnede varer, så forplikter ikke Portugal sig samtidig på en tilsvarende måte like overfor vårt land. Jeg er ikke sikker på om vi har noen særlige krav her, men denne ulikhet stikker i øinene. Og jeg vil si at de prisbestemmelser vi har i denne traktat, må man se snarest å få rettet på, for de 40 pct. av Portugals import som vi skulde være tilsikret for klippfiskens vedkommende, skulde utgjøre ca. 18 000 tonn, mens vi ifjor kun fikk selge 12 000 tonn. Det var de uheldige prisbestemmelser som ene og alene bevirket dette.

Lykke: Jeg hadde tenkt å frafalle ordet. Jeg vil imidlertid bare gi en opplysning i anledning av den siste ærede talers uttalelser. Det er selvfølgelig slik at vi synes det er

forargelig når vi må gå med på å kjøpe portvin av bestemte kvaliteter. Det er nemlig bestemte kvaliteter man kjøper, det er ikke så at man skal betale dyrere den sort man tidligere har kjøpt. Samtidig får vi ikke noen bestemt pris for vår fisk. Det er der å merke, at så kjedelig som det er for oss, så har det sin naturlige årsak, fordi vi har et statsmonopol i vin, som er meget sårbart i forhandlinger. I Portugal har det ikke tidligere eksistert noen regulering av importen, den er først kommet istand senere og var ikke engang i orden da denne traktat blev avsluttet. Det er en sammenslutning omtrent som Thagaards organisasjoner her i landet, hvor de må være med i sammenslutningen og får licens. Det er altså ikke et monopol, det gjør en meget stor forskjell i disse spørsmål.

Anton Jenssen: Komiteens medlem hr. Støstad provoserte medlemmer av Vinmonopolets styre eller råd til å uttale sig om hvorvidt Regjeringen hadde rett til i proposisjonen å påberope sig Vinmonopolets tilslutning til denne traktats bestemmelser vedrørende denne økning av kvantumet. Jeg hørte ikke at Vinmonopolets styremedlem, hr. Lykke, uttalte sig om dette. - Han glemte det, sier han. - Da går jeg ut fra at han vil bekrefte at den meddelelse i proposisjonen her om at Vinmonopolet mener å kunne opfylle dette krav, altså å selge dette kvantum, - det tror jeg jeg har grunn til å meddele - ikke er riktig, at det ikke forholder sig så. Vinmonopolet har neppe noen gang kunnet gi Regjeringen grunn til å tro at det skulde omsette dette. Jeg går ut fra at hr. Lykke vil bekrefte det.

Hr. Lykke uttalte da han hadde ordet forrige gang, med hensyn til den postering av Vinmonopolets direkte tap som jeg omtalte første gang jeg hadde ordet, at det neppe var praktisk, klok politikk å gjøre det. Det er mulig det, men jeg mener at det vilde være riktig å få postert hvor meget statskassen skal betale for inngåelsen av den slags traktater for å støtte visse næringer. Jeg har regnet med et tap på 3/4 million, det blir muligens 1 million her i dette tilfelle. Det er sagt at det særlig gjelder skibsfarten - statsministeren regnet med 6 millioner netto for skibsfarten eller 12 millioner brutto. Statskassen, som har det såpass vanskelig som den har det i alle ting, har altså her ydet et direkte bidrag til fiskeriene og skibsfarten, vesentlig skibsfarten, på 3/4 a 1 million kroner.

Det kunde vise sig at 1934's omsetning av vin vil være større enn 1933's, sa hr. Lykke. Hvis det skulde vise sig at hr. Lykke har rett, at vinomsetningen er større i 1934 enn i 1933, så har vi der en følge bl.a. av den prispolitikk med nedsettelse av prisene som vi har grunn til å tro Regjeringen har tvunget Vinmonopolets styre til å gå med på etter krav fra utenlandske vinhus.

Knut Jacobsen: Jeg fikk forståelsen av at hr. Støstad mente at den norske skibsfart var subvenert ved den traktat som var inngått med Portugal. Jeg mener det er en ny og feilaktig forståelse av begrepet subvensjon av vår skibsfart. Det at det norske flagg ikke blir diskriminert i utenlandske havner, er

noe den norske stat har plikt til å påse. Den norske skibsfart får ingen fordel, sammenlignet med andre lands, fordi om det norske flagg ikke blir diskriminert i forhold til det engelske i de portugisiske havner. Og all den stund ingen fordel opnåes, får den norske skibsfart ingen subvensjon. - Hr. Olsen-Hagen nevnte Englands-avtalen, at det var den almindelige opfatning at det var en dårlig avtale. Den almindelige opfatning må da ikke strekke sig så svært langt. Jeg har aldri hørt det uttalt som en almindelig opfatning. Jeg har tvertimot fra meget kyndig hold hørt si at det var utført et ualmindelig godt arbeide i forbindelse med oprettelsen av den traktat. Og jeg vil minne hr. Olsen-Hagen om at nettop i disse dager har våre distrikter efter mitt skjønn en fordel av den Englands-traktaten, idet den fastsatte en eksporttillatelse til England av sild og fisk, som er like stor som gjennemsnittet i de siste 3 år før traktaten blev avsluttet, og det mener jeg efter omstendighetene er en så stor fordel, at bare det punkt kan vi hilse med tilfredshet.

Dybwad Brochmann: Jeg har bare lyst til å sette fingeren på dette forhold at en hele rekke avholdsfolk er gått med på innstillingen og gang på gang har tatt ordet her og anbefalt ratifikasjon. Jeg begynner da å forstå hvorfor man har slik bruk for disse hemmelige møter, og hvorfor man har imot å offentliggjøre debattene. Hvis det nemlig rundt omkring i Norge blev bekjent at de offisielt valgte avholdsmenn står her i Stortinget og direkte går med på å innføre mange tusen hektoliter hetvin, som vi ikke har bruk for, så vilde de ikke komme inn igjen i denne sal. Velgerne vilde kaste dem. Jeg mener derfor at man nu burde slutte med de hemmelige møter, for at det kunde komme ren luft inn i norsk politikk.

Lykke: Jeg bad om ordet fordi hr. Anton Jenssen for annen gang gjentok at han hadde grunn til å tro at Vinmonopolet var tvunget av Regjeringen til å gjøre denne prisnedsettelse. Nei, der foreligger for Vinmonopolets styre intet pålegg fra regjering eller departement i den sak, absolutt ikke. Hvad det annet angår, så ser jeg at proposisjonen sier at dette kvantum mente Vinmonopolet det kunde importere, idet det svarte noenlunde til gjennemsnittet av vår import av portvin og madeira i de senere år. Selvfølgelig kan Vinmonopolet uten vanskelighet importere, - vi har ikke snakket om å selge.

Støstad: Jeg vil bare si til hr. bankchef Jacobsen, at det kan naturligvis være en forskjell på hans opfatning og andres av hvad som er subsidier eller ikke; men enten man yder et direkte tilskudd til, la det være skibsfarten eller noe annet, eller man vedtar bestemmelser som fritar den for en økning av utgifter, så blir det vel på sett og vis det samme resultat. Når hr. Lykke nu prosederer på at Vinmonopolet bare har sagt at det kan importere, - ja ja, det får gå an, men jeg tror allikevel at det må være hensikten med importen at man også skal selge. Hvis man leser dok. A, tror jeg også man vil se at der ikke er snakk om bare import, men også om at man kan omsette.

Røysting:

Tilrådinga frå nemnda vart vedteken mot 1 røyst.

Presidenten: Presidenten gjer framlegg um at debatten ikkje vert å offentleggjera.

Dybwad Brochmann: Jeg vil tillate mig å foreslå at debatten og voteringene offentliggjøres.

Røysting:

Ved alternativ røysting millom framlegget frå presidenten og framlegget frå Dybwad Brochmann vart det fyrste vedteke mot 4 røyster.

Møteboka vart lesen, utan at nokon merknad vart gjort.

Møtet slutt kl. 21.